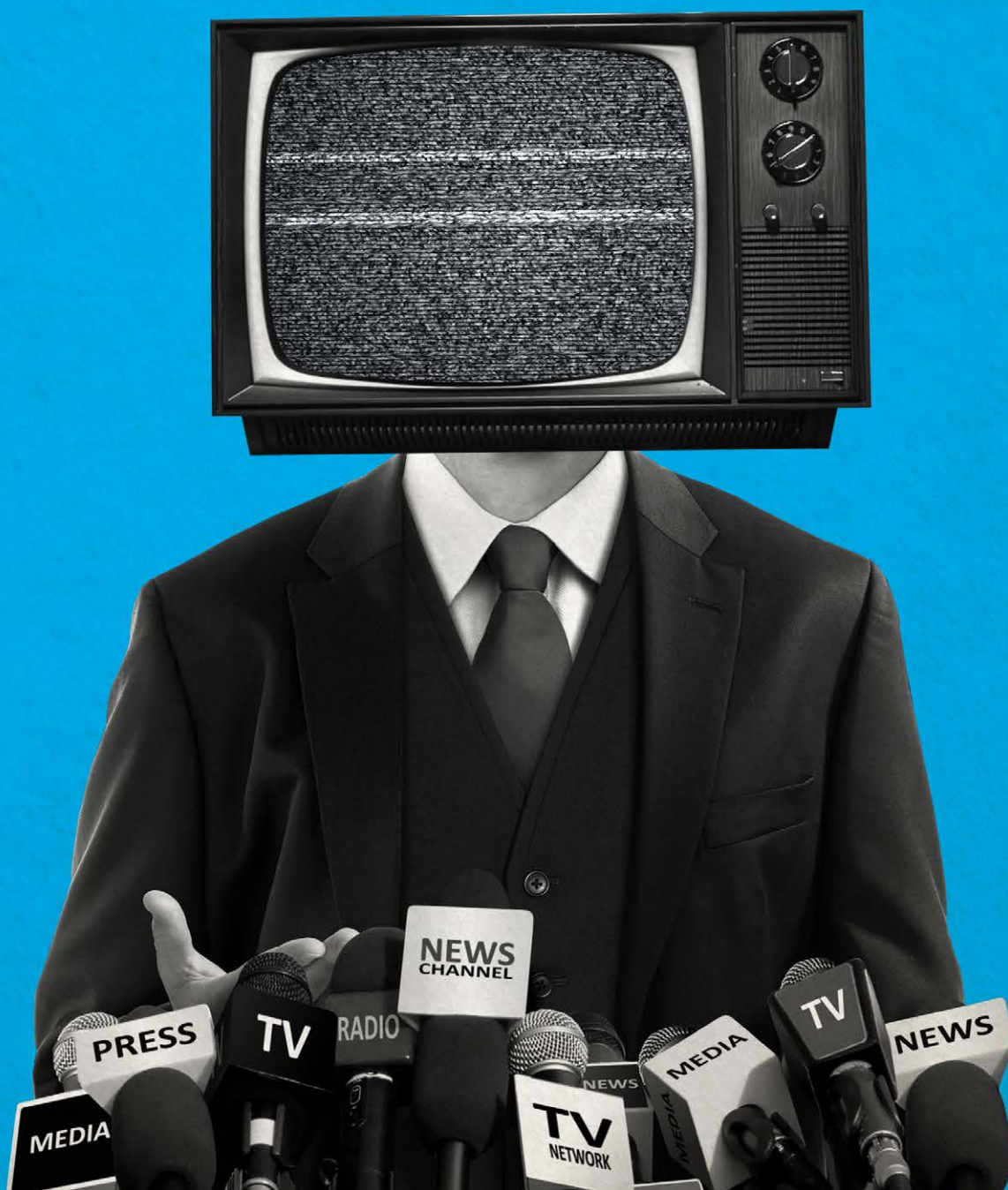

MONITORING IZBORNE KAMPANJE OPŠTI IZBORI 2018.

MONITORING IZBORNE KAMPANJE OPŠTI IZBORI 2018.

JUN 2019.

PODRŽANO OD STRANE:

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world

OVA PUBLIKACIJA IZRAŽAVA STAVOVE TRANSPARENCY INTERNATIONAL BOSNE I HERCEGOVINE
I NE ODRAŽAVA NUŽNO STAVOVE NATIONAL ENDOWMENT FOR DEMOCRACY.

SADRŽAJ

- 6 ZAKONSKI OKVIR
- 8 METODOLOGIJA
- 9 FINANSIRANJE POLITIČKIH STRANAKA PREMA GODIŠNJIM FINANSIJSKIM IZVJEŠTAJIMA
- 11 FINANSIRANJE POLITIČKIH STRANAKA PREMA POSTIZBORNIM FINANSIJSKIM IZVJEŠTAJIMA
- 13 UKUPNI PRIJAVLJENI PRIHODI IZBORNE KAMPANJE
- 15 FINANSIRANJE IZ NEDOZVOLJENIH IZVORA – FINANSIJSKI IZVJEŠTAJI POLITIČKIH STRANAKA
- 17 UKUPNI PRIJAVLJENI TROŠKOVI KAMPANJE PO STRANKAMA
- 19 STRUKTURA TROŠKOVA IZBORNE KAMPANJE (KOMPLETNA) PREMA OBRASCU CIK-A ZA 10 ANALIZIRANIH STRANAKA
- 20 MONITORING OGLAŠAVANJA U MEDIJIMA TOKOM PREDIZBORNE KAMPANJE 2018. GODINE
- 23 PREGLED MEDIJSKIH OGLASA PREMA POLITIČKIM PARTIJAMA
- 28 (DJELIMIČNA) UPOREDNA ANALIZA TROŠKOVA OGLAŠAVANJA U MEDIJIMA
- 29 PREDIZBORNI SKUPOVI POLITIČKIH STRANAKA U KAMPANJI ZA OPŠTE IZBORE 2018. GODINE
- 32 KORIŠĆENJE JAVNIH FUNKCIJA U SVRHU IZBORNE KAMPANJE
- 34 PRIJAVE TI BIH - JAVNA FUNKCIJA I NJENA UPOTREBA U TOKU IZBORNE KAMPANJE U SVRHU PROMOCIJE KANDIDATA
- 38 ZAKLJUČCI

ZAKONSKI OKVIR

Finansiranje političkih stranaka u Bosni i Hercegovini regulisano je Izbornim zakonom¹, Zakonom o finansiranju političkih stranaka² i nizom podzakonskih akata. Izborni zakon u poglavlju *Finansiranje kampanje* uređuje obavezu podnošenja finansijskih izvještaja, njihovu sadržinu, ovlaštene podnosiocice, zatim ovlaštenja koja ima Centralna izborna komisija (u daljem tekstu: CIK), obavezu podnošenja izvjava o imovinskom stanju kandidata, odnosno izvještaja izabranih članova organa vlasti, te utvrđuje maksimalan iznos sredstava koje politički subjekt može da potroši za finansiranje izborne kampanje.

Dalje, definiše se i obaveza CIKa da omogući nesmetan pristup informacijama koji su sadržane u finansijskim izvještajima, kao i da učini javno dostupnim obrasce koji sadrže izvještaje o ukupnom imovinskom stanju. Istovremeno, isključuje se odgovornost CIKa za tačnost podataka, zbog čega je neophodno uspostavljanje sistema provjere tačnosti podataka u izvještajima.

Imajući u vidu da dosadašnje odredbe Izbornog zakona nisu detaljno definisale zabranu korišćenja javnih funkcija i javnih institucija u svrhu izborne promocije, neophodno je uvođenje mehanizama za prevenciju zloupotreba javnih sredstava, javnih funkcija i javnih institucija tokom izborne kampanje, kako slijedi:

- Zabrana plaćenog oglašavanja državnih, entitetskih i organa lokalne uprave, javnih preduzeća, ustanova i fondova koja na bilo koji način može favorizovati političke subjekte u toku izborne kampanje,
- Zabrana korišćenja prostorija javnih institucija za pripremu i realizaciju aktivnosti kampanje,
- Detaljnije definisanje odredbi koje se odnose na zabranu kupovine glasova i pritiska na birače, na način da se zabrani svaki oblik davanja poklona u vidu novca ili robe, ili i samog stavljanja u izgled neke koristi, bilo da je ona novčana, ili u vidu zaposlenja, imenovanja, napredovanja i slično, u zamjenu za glas za određenog kandidata ili stranku,
- Detaljnije definisanje i zabrana pritiska na zaposlene u institucijama, prijeteći ili uslovljavanja, u svrhu prikupljanja glasova na osnovu uticaja ili pozicije koju kandidat ima u javnoj instituciji,
- Ograničenja na zapošljavanje u javnoj upravi, javnim preduzećima i fondovima, kako bi se spriječila kupovina glasova kroz zapošljavanje,
- Uvođenje jasnih pravila o zabrani korišćenja službenih automobila, helikopterskih i drugih servisa za aktivnosti izborne kampanje (posjećivanje predizbornih skupova i sl.) i detaljno razgraničenje javne od stranačkih funkcija, odnosno pojavljivanje funkcionera u svojstvu javnih funkcija ili kandidata na izborima, kroz ograničenja na pojavljivanja

u javnoj funkciji u svrhu predizborne promocije ili uvođenje pauze u vršenju visokih javnih funkcija tokom zvanične izborne kampanje, jer je ono svakako podređeno predizbornim aktivnostima,

- Ograničenje budžetske potrošnje, na način da ona u predizbornom periodu ne smije biti znatno veća od prosjeka, a u isto vrijeme osigurati veću transparentnost utroška javnih sredstava u datom periodu.

Zakonom o finansiranju političkih stranaka se regulišu način i uslovi pod kojima političke stranke i članovi političkih stranaka koji djeluju u njihovo ime osiguravaju sredstva za rad. Tako se definišu izvori finansiranja političkih stranaka, korišćenje ovih finansijskih sredstava, zatim se navode zabranjeni prilozi i aktivnosti, kao i finansijska kontrola političkih stranaka, obaveza vođenja poslovnih knjiga i podnošenja finansijskih izvještaja, nadležnost i uloga CIKa, te sankcije za nepoštovanje definisanih odredbi.

Aktuelni Zakon ne adresira razliku između rashoda koje treba smatrati troškovima kampanje i redovnih, operativnih troškova političkih stranaka u toku kampanje, što onemogućava nezavisnu verifikaciju nivoa troškova kampanje. Njime se ne definišu nadležnosti CIKa u pogledu revizije troškova stranaka, niti se promovise korištenje jedinstvenih bankovnih računa za transakcije političkih partija, što su dva najvažnija kriterijuma za uspostavljanje efikasne kontrole nad finansiranjem stranaka. Takođe, ne stimuliše upotrebu bankovnih računa za sva primanja i plaćanja političkih partija, i dopušta mogućnost upotrebe nekoliko bankovnih računa, što za posljedicu ima korištenje gotovog novca i otežava finansijsku kontrolu.

Zakonom je propisana obaveza izvještavanja o koristi ostvarenoj od aktivnosti subjekata koji su na bilo koji način povezani s političkom strankom ili su pod njenom kontrolom, ali nije regulisano šta se smatra povezanim licima, te na koji način će se osigurati provedba ove odredbe i vršiti kontrola da li su u prijavljene sve koristi ostvarene od povezanih lica.

Iako postoji obaveza političkih stranaka da na svojoj internet stranici javno prikažu porijeklo i način utroška sredstava prikupljenih tokom protekle kalendarske godine, nisu propisani ni forma ni rokovi objavljivanja.

Odredbe koje se odnose na novčane kazne ne odgovaraju počinjenim prekršajima političkih stranaka, s obzirom da novčana sankcija do 10.000 KM ne može motivisati stranke na poštivanje zakona, jer su moguće dobiti kroz kršenje ovih odredbi višestruko veće.

U drugom izvještaju o usklađenosti BiH Grupe zemalja Vijeća Evrope za borbu protiv korupcije (GRECO) u odnosu na preporuke koje je dao u svom Trećem krugu evaluacijskog izvještaja o Bosni i Hercegovini³, navodi se da BiH nije ispunila obaveze kad je u pitanju transparentnost finansiranja stranaka, a ostvaren je vrlo mali napredak u oblasti evropske krivičnopravne konvencije o borbi protiv korupcije.

GRECO je ranije uputio devet preporuka Bosni i Hercegovini u vezi sa transparentnosti finansiranja političkih stranaka, a u izvještaju iz februara navodi se da je Bosna i Hercegovina na zadovoljavajući način provela samo jednu preporuku, te da su izmjene izbornog zakonodavstva iz 2016. godine omogućile djelimičnu implementaciju pet preporuka, dok tri preporuke još uvijek nisu implementirane.

Prva preporuka koja nije implementirana vezana je za preispitivanje odredbi koje se odnose na političke stranke, posebno na finansiranje stranaka ili izborne kampanje, koje su trenutno rasute u različitim zakonodavnim tekstovima, s ciljem postizanja dosljednosti, sveobuhvatnosti i upotrebljivosti za struku i političke stranke, a posebno uzimajući u obzir njihovo objedinjavanje u jedan zakonodavni dokument.

Druga se odnosi na preduzimanje mjera za sprječavanje kršenja pravila o limitu troškova za vrijeme izborne kampanje, na način da se troškovi prikazuju izvan izvještajnog perioda kampanje i davanje mandata CIKu za superviziju troškova političkih partija i izvan izbornih kampanja.

Posljednja se odnosi na povećanje finansijskih i kadrovskih resursa dodijeljenih Odjelu za reviziju Centralne izborne komisije kako bi bila bolje opremljena za efikasno obavljanje svojih nadzornih zadataka koji se tiču političkog finansiranja, uključujući osiguravanje bržeg i značajnijeg nadzora nad političkim strankama i finansijskim izvještajima za vrijeme izbornih kampanja.

O nedostacima zakonskog okvira upozorila je Međunarodna postmatračka misija ODIHR-a obzirom da većina prethodnih preporuka nisu uzete u obzir što uključuje i uvođenje djelotvornih odredbi o sprječavanju zloupotrebe državnih sredstava, finansiranju kampanja i nadziranju istog, te rješavanju izbornih sporova. Posebnu zabrinutost u svom Izvještaju nakon Opštih Izbori 2018. godine, Misija je izrazila zbog nedostatka političke volje da se uopšte pristupi izbornim reformama.⁴

Evropska komisija, u svom mišljenju o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u EU⁵, kao prvi od ključnih prioriteta koje zemlja treba da ispuni kako bi dobila preporuku za otvaranje pregovora o pridruživanju Evropskoj uniji

ubraja provođenje izbora u skladu sa evropskim standardima, primjenom preporuka OSCE/ODIHR i relevantnih preporuka Venecijanske komisije, osiguravajući transparentnost finansiranja političkih stranaka. U analitičkom izvještaju koji je priložen uz Mišljenje naglašava se da ne postoji sistem za efektivnu provjeru finansiranja političkih partija i izbornih kampanja.⁶

¹ Izborni zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH”, broj 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16)

² Zakon o finansiranju političkih stranaka („Službeni glasnik BiH” broj 95/12, 41/16)

³ Drugi izvještaj o usklađenosti Bosne i Hercegovine – „Transparentnost u finansiranju stranaka” <https://rm.coe.int/treci-krug-evaluacije-drugi-izvjestaj-o-uskla-nosti-bosne-i-hercegovini/1680930c17>

⁴ OSCE Ured za demokratske institucije i ljudska prava, „BiH: Opći izbori 2018. godine – ODIHR Izborna posmatračka misija Završni izvještaj” (Januar, 2019).

⁵ Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-bosnia-and-herzegovina-opinion.pdf>

⁶ Analitički izvještaj priložen uz Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji <http://europa.ba/wp-content/uploads/2019/05/20190529-bosnia-and-herzegovina-analytical-report.pdf>

METODOLOGIJA

Transparency International u BiH (u daljem tekstu: TI BiH) redovno vrši monitoring primjene zakona i finansijskih izvještaja stranaka, te provodi praćenje izbornih kampanja kako bi građane na vrijeme informisao o načinu finansiranja kampanja, troškove političkih stranaka, a s posebnim osvrtom na upotrebu javnih funkcija i sredstava institucija u svrhu kampanje, dok s druge strane nastoji kroz zagovaračke aktivnosti i unapređenje zakonskog okvira osigurati transparentnije finansiranje političkih stranaka.

Monitoring izborne kampanje za opšte izbore 2018. godine obuhvatio je, između ostalog, finansiranje političkih stranaka prema postizbornim i godišnjim finansijskim izvještajima koje su političke stranke dostavile CIKu i poredenje prijavljenih troškova izborne kampanje sa nalazima monitoringa TI BiH.

Monitoring izborne kampanje zasnovan je na mjerenju:

- trajanja emitovanja u elektronskim medijima;
- prostora u štampanim medijima;
- broja događaja organizovanih za kontakt sa građanima (predizbornih skupova)

Monitoring i procjene cijene oglašavanja izvršeni su uz pomoć saradnje sa agencijom specijalizovanom za media monitoring. Agencija je angažovana u praćenju i registrowanju oglašavanja i plaćenog političkog programa emitovanog na emiterima širom zemlje, televiziji i štampanim medijima.

Monitoring izborne kampanje uključio je uzorak od deset političkih partija na koje će se odnositi izvještaj:

- Srpska demokratska stranka (SDS)
- Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)
- Stranka demokratske akcije (SDA)
- Demokratski narodni savez (DNS)
- Ujedinjena Srpska
- Partija demokratskog progressa (PDP)
- Pokret demokratske akcije (PDA)
- Savez za bolju budućnost (SBB)
- Socijaldemokratska partija BiH (SDP)
- Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH)
- Savez za pobjedu

Takođe, uključen je i uzorak osam kandidata političkih stranaka i to: Mladen Ivanić, Fahrudin Radončić, Vukota Govedarica, Šefik Džaferović, Milorad Dodik, Željka Cvijanović, Denis Bećirović i Dragan Čović.

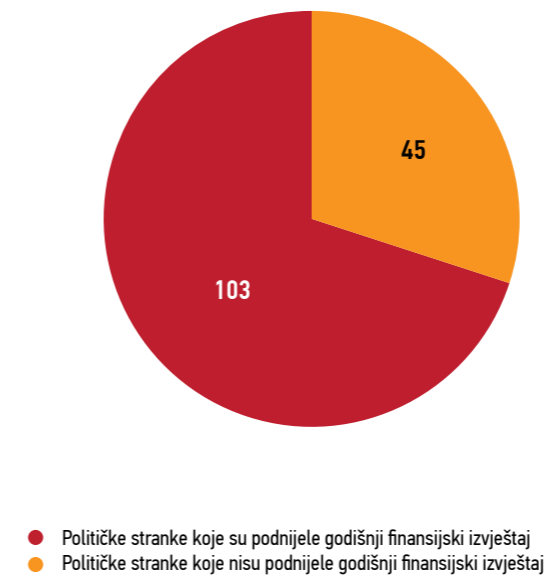
Kao uzorak za posmatranje oglašavanja obuhvaćeno je

petnaest televizijskih kanala i šesnaest štampanih izdanja (sedmični i dnevni). Agencija je koristila javno dostupne cjenovnike političkog oglašavanja sa praćenih medija. Neki mediji nisu dostavili cjenovnike, te ih agencija nije uzela u analizu. Takođe, neki od medija odbili su da daju cjenovnike za određene formate, te je agencija u tom slučaju uzela srednju komercijalnu vrijednost cijene oglašavačkog prostora iz komercijalnog cjenovnika medija.

TI BiH je pratio i aktivnosti kandidata političkih stranaka koji vrše funkcije u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, što uključuje otvaranje objekata, sastanke, posjete institucijama, udruženjima, građanima, i poredio ove aktivnosti sa istim periodom u 2017.

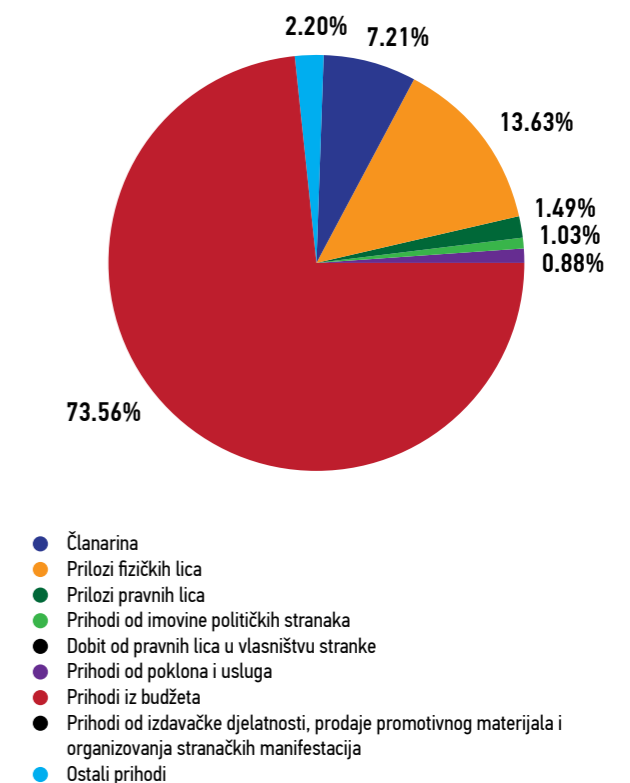
FINANSIRANJE POLITIČKIH STRANAKA PREMA GODIŠNJIM FINANSIJSKIM IZVJEŠTAJIMA

Pored dostavljanja postizbornih finansijskih izvještaja CIK-u BiH, sve političke stranke u BiH su bile obavezne prema članu 12. stav 1. Zakona o finansiranju političkih stranaka BiH, dostaviti godišnji finansijski izvještaj zaključno sa 31.03.2019. godine. Prema podacima CIK-a BiH, Godišnji finansijski izvještaj za 2018. godinu podnijele su 103 političke stranke, što čini 69,59% od ukupno 148 aktivnih političkih stranaka, dok 45 političkih stranaka, nije podnijelo finansijski izvještaj CIK-u BiH.⁷

Prema podacima iz finansijskih izvještaja, političke stranke u 2018. godini su prijavile 27.306.426,63 KM prihoda, od čega je 20.087.701,34 KM odnosno 73,56% prihoda iz budžeta. Struktura prihoda političkih stranaka pokazuje da su prilozi fizičkih lica iznosili 3.723.101,16 KM odnosno 13,63%, a članarine 1.967.852,18 KM odnosno 7,21%. Prilozi od pravnih lica u iznosu od 406.673,60 KM činili su 1,49% prihoda, prihodi od imovine u vlasništvu stranaka 280.969,65 KM odnosno 1,03% prihoda, prihodi od poklona i usluga 239.788,93 KM odnosno 0,88%. Ostali prihodi su iznosili 600.339,77 KM i činili su 2,20% svih prihoda političkih stranaka u 2018. godini. Prema izvještaju CIK-a BiH, političke stranke u BiH su zaključno sa 2018. godinom imale dugovanja u iznosu od 11.203.537,23 KM.⁸

STRUKTURA PRIHODA POLITIČKIH STRANAKA U 2018. GODINI

Kada je riječ o pojedinačnim političkim strankama, analizom finansijskih izvještaja koje su dostavile političke stranke koje su bile predmet TI BiH analize, dolazi se do sljedećih zaključaka. Stranke koje su ostvarile najveće prihode su: Stranka demokratske akcije (SDA) 5.354.907,24 KM, Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) 2.678.395,77 KM, Soci-

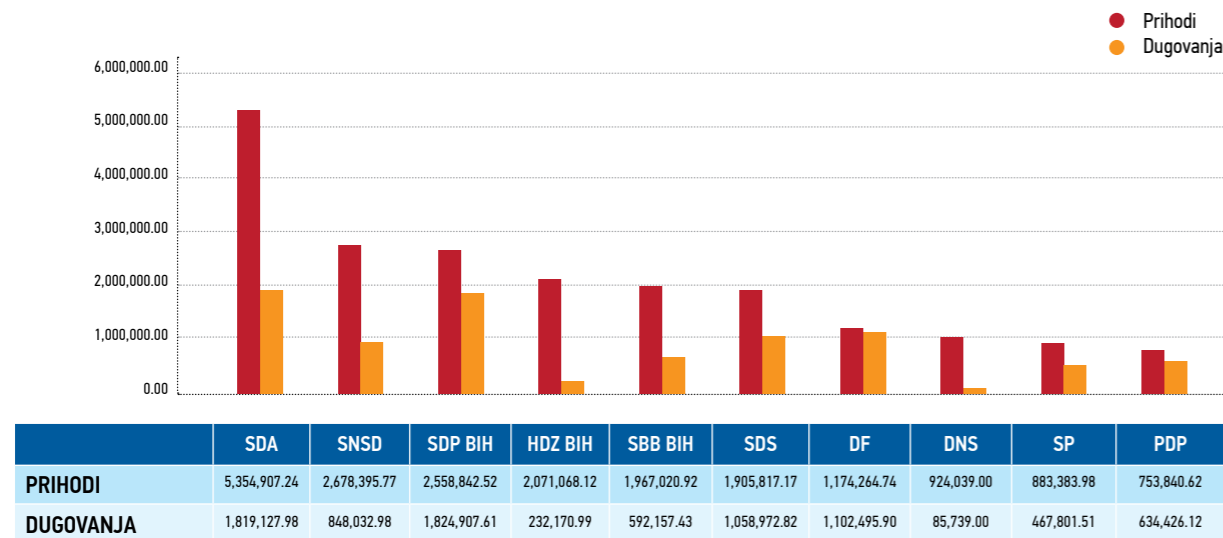
⁷ CIK BiH. Informacija o podnesenim godišnjim finansijskim izvještajima političkih stranaka za 2018. godinu sa izvorima finansiranja. https://www.izbori.ba/Documents/2018/Fin_iz_2018/01/Info/Informacija_o_podnesenim_godisnjim_finansijskim_izvjestajima_politickih_stranaka_za_2018_godinu_sa_izvorima_finarsiranja.pdf

⁸ Ibid.

jaldemokratska partija BiH (SDP BiH) 2.558.842,52 KM, Hrvatska demokratska Zajednica BiH (HDZ BiH) 2.071.068,12 KM, Savez za bolju budućnost BiH (SBB BiH) 1.937.020,92 KM, Srpska demokratska stranka (SDS) 1.905.817,17 KM, Demokratska fronta (DF) 1.174.264,74 KM, Demokratski narodni savez (DNS) 924.039,00 KM, Socijalistička partija (SP) 883.383,98 KM, Partija demokratskog progresa (PDP) 753.840,62 KM. Dugovanja navedenih stranaka su veoma značajna prema finansijskim izvještajima predanim CIK-u BiH. SDA je prijavila dugovanja u iznosu 1.819.127,98 KM, SNSD 848.032,98 KM, SDP BiH 1.824.907,61 KM, HDZ BiH 232.170,99 KM, SBB BiH 592.157,43 KM, SDS 1.058.972,82 KM, DF 1.102.495,90 KM, DNS 85.739,00 KM, SP 467.801,51 KM, PDP 634.426,12 KM.⁹

Nakon predstavljenog sažetka godišnjih finansijskih izvještaja koje su političke stranke podnijele CIK BiH, urađena je analiza postizbornih finansijskih izvještaja koje su političke stranke podnijele CIK BiH zaključno sa 2018. godinom.

PRIHODI I DUGOVANJA POLITIČKIH STRANAKA

⁹ CIK BiH. Struktura ukupnog prihoda političkih stranaka ostvarenog u 2018. godini.

FINANSIRANJE POLITIČKIH STRANAKA PREMA POSTIZBORNIM FINANSIJSKIM IZVJEŠTAJIMA

Na Opštim izborima 2018. godine u BiH je učestvovalo 69 političkih stranaka (58 samostalno i 11 u koalicijama), 36 koalicija političkih stranaka i 34 nezavisna kandidata. CIK-u BiH postizborni finansijski izvještaj je podnijelo 57 političkih stranaka, što čini 82,61% od ukupnog broja stranaka koje su učestvovala na izborima, dok 12 političkih stranaka nije podnijelo izvještaj.¹⁰

Podsjećanja radi, član 15.10 Izbornog zakona, između ostalog, definiše maksimalni iznos sredstava koji politički subjekt može potrošiti za finansiranje izborne kampanje, a ovaj iznos se izračunava tako da se broj birača u svim izbornim jedinicama u kojima politički subjekt ima kandidat-sku listu ili kandidata, pomnoži sa 30 feninga za izbore za načelnika opštine/gradonačelnika i za članove opštinskog vijeća/ skupštine opštine, članove Narodne skupštine Republike Srpske i Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH, članove Parlamentarne skupštine BiH, članove Predsjedništva BiH, predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske, odnosno 20 feninga za izbore za članove kantonalnih skupština.

Ukupni maksimalno dozvoljeni troškovi kampanje u skladu sa članom 15.10 Izbornog zakona BiH su iznosili 59.455.478,64 KM, a ukupni ostvareni troškovi izborne kampanje prema finansijskim izvještajima koje su CIK-u BiH podnijele političke stranke koje su učestvovala na Opštim izborima 2018. godine iznosili su 9.577.347,57 KM, odnosno 16.1% od maksimalno dozvoljenog iznosa troškova¹¹, dok su nezavisni kandidati prijavili troškove izborne kampanje u iznosu od 9.889,00 KM.

Na osnovu finansijskih izvještaja koji su podnijeli CIK-u BiH, utvrđeno je da je jedna politička stranka, Srpska demokratska stranka (SDS), prekoračila dozvoljeni limit propisan članom 15.10 Izbornog zakona u BiH.

Od ukupno 34 nezavisna kandidata koji su učestvovali na izborima, postizborni finansijski izvještaj podnijelo je 15 kandidata ili 44,12%, dok 19 kandidata, odnosno 55,88% izvještaj nisu podnijeli. U Izvještaju CIK-a BiH navodi se da su samo tri nezavisna kandidata prijavila troškove izborne kampanje, od čega su dvojica kandidata prijavili vrlo simbolične iznose: Burim Dečaj (500,00 KM), Čamil Duraković (801,00 KM).

Kada je riječ o strukturi troškova, političke stranke su tokom predizborne kampanje utrošile sredstva na:

- Štampanje predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i slično u javnim glasilima,
- Organizaciju i održavanje predizbornih skupova,
- Plakatiranje,
- Štampanje plakata,
- Štampanje, umnožavanje i slanje predizbornog materijala biračima i
- Ostale troškove propagande.¹²

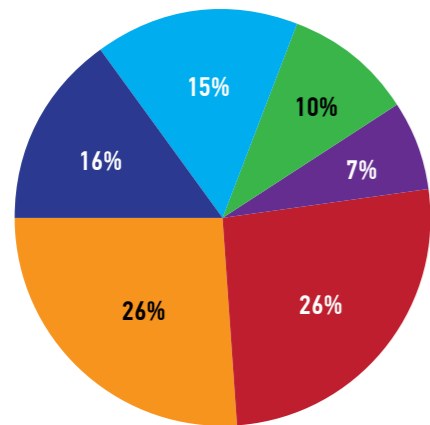
Na osnovu finansijskih izvještaja političkih stranaka, CIK BiH je utvrdio i strukturu troškova izborne kampanje. Političke stranke su na štampanje plakata tokom kampanje utrošile 677.785,29 KM, dok su za plakatiranje izdvojile 1.430.829,95 KM. Troškovi štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i slično u javnim glasilima iznosili su 2.472.635,87 KM, a troškovi štampanja, umnožavanja i slanja predizbornog materijala biračima 973.250,72 KM. Na organizaciju i održavanje predizbornih skupova političke stranke su izdvojile 1.528.907,04 KM, a preostali troškovi propagande su iznosili 2.493.938,70 KM. Kao što se može vidjeti iz priloženih podataka, najveći udio u troškovima predizborne kampanje čine ostali troškovi propagande odnosno 26.04%, a potom troškovi štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i slično u javnim glasilima odnosno 25.82%. Značajan udio troškova sa 15.96% čine i izdvajanja za organizaciju i održavanje predizbornih skupova, te troškovi plakatiranja koji su zauzeli 14.94% troškova. Političke stranke su najmanje sredstava izdvojile na troškove štampanja plakata, odnosno 7.07%.

¹⁰ CIK BiH. Informacija o podnesenim postizbornim finansijskim izvještajima političkih stranaka i nezavisnih kandidata – Finansiranje izborne kampanje za Opšte izbore 2018. godine. https://www.izbori.ba/Documents/2018/Fin_iz_2018/Fin_i/informacija/Informacija_o_postizb_fin_izvjestajima_2018_1.pdf

¹¹ CIK BiH. Dozvoljeni i ostvareni troškovi izborne kampanje za Opće izbore 2018. godine.

¹² CIK BiH. Pregled strukture troškova izborne kampanje – Opći izbori 2018. godine (Političke stranke).

STRUKTURA TROŠKOVA POLITIČKIH STRANAKA TOKOM KAMPANJE ZA OPŠTE IZBORE 2018. GODINE

- Ostali troškovi propagande
- Štampanje predizbornih oglasa, proglašenja i sl.
- Organizacija i održavanje političkih skupova
- Plakatiranje
- Štampanje, umnožavanje i slanje predizbornog materijala biračima u javnim glasilima
- Štampanje plakata

Kada je riječ o prihodima, političke stranke su u periodu od dana podnošenja prijave za ovjeru za izbore do dana ovjere rezultata Opštih izbora 2018. godine iskazale ukupne prihode u iznosu od 15.660.190,23 KM. Procentualno, političke stranke su se najviše finansirale iz budžeta, odnosno 10.904.095,82 KM (69,63%) prihoda je prikupljeno iz budžetskih sredstava. Ostali prihodi političkih stranaka ostvareni su kroz priloge fizičkih lica 2.964.127,30 KM, članarine 1.041.103,14 KM, priloge pravnih lica, 333.150,00 KM, prihode od imovine u vlasništvu stranke 104.846,66 KM, poklone 60.595,59 KM, i ostale prihode 250.271,72 KM.¹³

¹³ Ibid.

UKUPNI PRIJAVLJENI PRIHODI IZBORNE KAMPANJE

Stranke koje su ušle u TI BiH-ovu analizu su ostvarile 11.253.077,77 KM prihoda, što je 71,85% od ukupnih prihoda koje su ostvarile sve političke stranke tokom predizborne kampanje – 15.660.190,23 KM.

Najveće prihode su ostvarile: SDA (3.361.932,34 KM), SNSD (1.473.686,48), SDP BiH (1.459.075,67), SBB BiH (1.182.225,92), HDZ BiH (1.158.122,31 KM), SDS (1.142.604,54 KM), DNS (607.699,20 KM), DF (558.566,50 KM), SP (556.327,38 KM), PDP (430.485,96).

Stranke koje su bile predmetom analize, iz budžeta su ostvarile prihode u iznosu 7.684.888,57 KM, što je 68,29% od ukupnih prihoda koje su ove stranke ostvarile za 2018. godinu.

Najviše budžetskih prihoda (92,49%) u odnosu na ukupne prihode prijavio je HDZ BiH, čiji su vanbudžetski prihodi iznosili 87.014,71 KM i sastojali su se iz članarina, priloga fizičkih i pravnih lica, simboličnog prihoda od imovine stranke, prihoda od poklona i ostalih. Budžetski prihodi PDP-a iznosili su 91,05% ukupnih prihoda, dok su 38.531,19 KM ostvarili od članarina i priloga fizičkih lica.

U odnosu na ukupne prihode koje je ostvario, SBB je imao 79,63% prihoda iz budžeta, dok je 240.721,84 KM ostvareno od članarina, priloga pravnih i fizičkih lica i od poklona. SNSD je prijavio 76,60% budžetskih u odnosu na ukupne prihode, dok je 344.893,77 KM vanbudžetskih prihoda prijavio kroz članarine, priloge fizičkih lica i ostalih. Prihodi iz budžeta SDS-a iznosili su 71,63% ukupno prijavljenih prihoda, dok je 324.153,34 ostvareno kroz članarine, priloge pravnih i fizičkih lica, prihode od imovine stranke i ostalih.

SDP je od ukupnog iznosa prihoda prijavio 64,34% kao budžetski prihod, dok je 520.346,07 KM ostvario kroz članarine, priloge fizičkih i pravnih lica, prihoda od imovine stranke i ostalih. Istu vrstu vanbudžetskih prihoda ostvarila je i SDA u iznosu od 1.342.056,21 dok su joj prihodi iz budžeta iznosili 60,08%. Nešto manje budžetskih prihoda (59,10%) u odnosu na ukupne prijavio je DNS, dok je 248.560,46 KM ostvario kroz priloge pravnih i fizičkih lica, članarine, prihode od poklona i ostalih. Ujedinjena Srpska je od ukupno prijavljenih prihoda prijavila 5,68% budžetskih prihoda, dok je 254.428,17 KM prihoda iz članarina, priloga fizičkih lica i ostalih. Pokret demokratske akcije (PDA), kao novoosnovana politička stranka¹⁴, nije ostvarila prihod iz budžeta, a ukupan prihod stranke u iznosu od 167.483,44 KM ostvaren je kroz članarine, priloge fizičkih i pravnih lica i

prihode od poklona.

Sve političke stranke koje su učestvovala na Opštini izborima 2018. godine su prikupile 2.964.127,30 KM od priloga fizičkih lica, od čega je 73,84% otišlo političkim strankama koje su ušle u analizu TI BiH-a. Prihodi fizičkih lica su činili najveći udio u vanbudžetskim prihodima koje su prikupile posmatrane političke stranke, odnosno 19,45% sa 2.188.802,00 KM. Stranka koja je imala najviše pojedinačnih priloga fizičkih lica je SDA sa 1.221.916,76 KM ovih prihoda, što čini 36,34% od ukupnih prihoda ove stranke tokom 2018. godine. Slijede je DNS sa 205.382,00 KM, SP sa 202.615,00, SBB BiH sa 189.489,69 KM i Ujedinjena Srpska sa 179.250,00.

Važan udio u ostvarenim vanbudžetskim prihodima političkih stranaka činile su i članarine. Ukupno su sve političke stranke prijavile 1.041.103,14 KM prihoda od članarina, a stranka sa najvećim prihodom ove vrste je SNSD sa 332.166,08 KM, zatim SDS sa 160.640,37 KM, te SDP BiH sa 145.207,24 KM.

Sve političke stranke su prijavile 335.150,00 KM priloga od pravnih lica, dok su neke od posmatranih političkih stranaka ostvarile veoma značajne prihode od ovih priloga. Najveće pojedinačne priloge od pravnih lica su prikupile stranke SDP BiH 69.950,00 KM, SDA 49.250,00 KM i SDS 18.920,00 KM.

Prihodi od imovine u vlasništvu političkih stranaka su iznosili ukupno 104.846,66 KM, od čega je čak 69,9% odnosno 73.322,08 KM prijavila SDP BiH. Većina prijavljenih prihoda od imovine u vlasništvu političke stranke odnosi se na poslovne prostore. Značajne prihode od imovine imala je i SDA, odnosno 25.636,60 KM koje je ostvarila iznajmljivanjem kioska i zakupom.

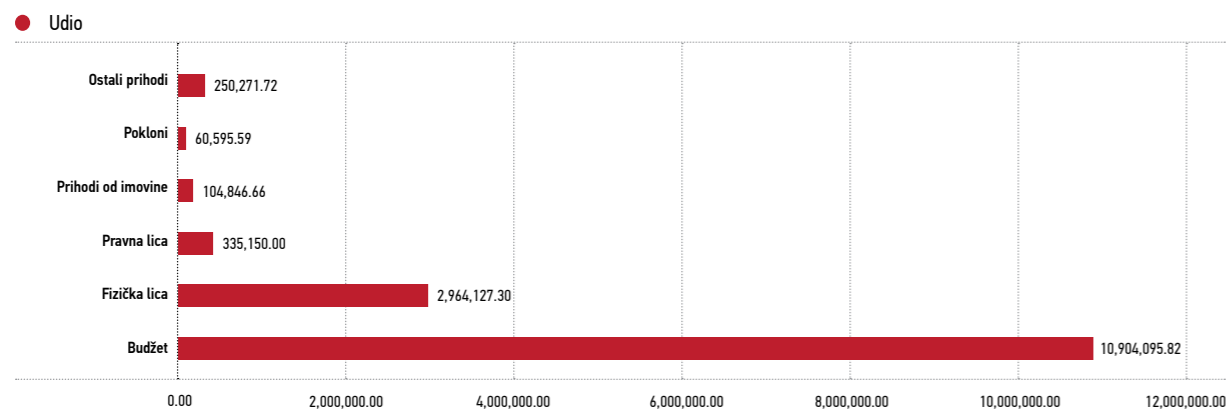
Zanimljivo je da su sve političke stranke prijavile 60.595,59 KM od poklona, od čega je najviše prijavila Demokratska Fronta (DF), odnosno 10.160,00 KM i Laburistička stranka BiH 9.196,00 KM. Od političkih stranaka koje su ušle u analizu TI BiH-a, najviše prihoda od poklona prijavio je SBB BiH, odnosno 7.013,82 KM, zatim SDA 3.665,97 KM, PDA 2.800,00 KM, DNS 1.200,00 KM, HDZ BiH 504,00 KM i SDP BiH 500,00 KM. Stranke SNSD, SDS, Ujedinjena Srpska i

¹⁴ Pokret demokratske akcije BiH osnovan je u Tuzli 24.03.2018 (<http://pdatuzla.org/o-nama/>)

PDP su prijavile da nisu imale prihoda od poklona tokom izborne kampanje.

Pored navedenih prihoda, većina stranaka je prijavila značajan iznos ostalih prihoda koji ukupno iznose 250.271,72 KM. Posmatrane političke stranke su prijavile ukupno 176.144,86 KM ostalih prihoda, od čega je čak 102.767,62 KM prijavila SDP BiH koja ujedno ima najviše ostalih prihoda od svih političkih stranaka. DNS je prijavio 8.386,16 KM ostalih prihoda, SDA 7.804,65 KM, SNSD je prijavio 6.927,69 KM, HDZ BiH 6.105,12 KM, SDS 5.175,45 KM.¹⁵

STRUKTURA PRIHODA POLITIČKIH STRANAKA ZA IZBORNU KAMPANJU

Početkom juna 2019. godine zbog primanja zabranjenih priloga, TI BiH je podnio prijavu CIK-u BiH protiv 14 političkih partija. Prijavom su obuhvaćeni: A-SDA, Demokratska fronta, Demokratski narodni savez (DNS), Nezavisna bosanskohercegovačka lista, Nezavisni blok, Pokret demokratske akcije (PDA), Savez za bolju budućnost (SBB), Savez za novu politiku, Socijaldemokratska partija (SDP), Socijalistička partija (SP), Srpska demokratska stranka (SDS), Srpska radikalna stranka dr. V. Šešelj Stranka za BiH (S BiH) i Stranka demokratske akcije (SDA). Navedene političke stranke zaprimile su priloge pravnih lica koja su zaključivala Ugovore o javnim nabavkama sa organima izvršne vlasti, a čiji iznos prelazi 10.000,00 KM, čime su prekršile član 8. stav 4. Zakona o finansiranju političkih partija, u kojem se navodi da: „privatna preduzeća koja su s organima izvršne vlasti na svim nivoima u BiH sklopila ugovor o javnoj nabavci usluga, ugovor o javnoj nabavci roba ili ugovor o javnoj nabavci radova u skladu s propisima o javnim nabavkama u BiH ne mogu finansijski pomagati političke stranke ako vrijednost ugovora u jednoj kalendarskoj godini prelazi iznos od 10.000,00 KM (deset hiljada konvertibilnih maraka)“. Takođe, Stranka za BiH (S BiH) nije postupila u skladu sa članom 8. stav 1. tačka 3) Zakona o finansiranju političkih partija, kojim se zabranjuje finansiranje političkih stranaka neimenovanim, odnosno anonimnim donatorima, kada je OO S BiH DC Brčko zaprimio donaciju od N/N lica.

Zbog nepoštovanja Člana 8. Zakona o finansiranju političkih stranaka, TI BiH je podnosio prijave CIK-u na osnovu uvida u godišnje finansijske izvještaje za 2016. godinu i postizborne finansijske izvještaje političkih subjekata za Lokalne izbore 2016. godine, a Služba za reviziju CIK ustanovila je da su prijavljene stranke primile zabranjene priloge, nakon čega je dio njih vratio nedozvoljene donacije.

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH) se očitovala na Preliminarni izvještaj o reviziji, prilikom čega je dostavila dokaz o vraćanju priloga od pravnih lica koja su tokom 2016. godine sklopila ugovore o javnim nabavkama čiji iznos prelazi 10.000,00 KM, i to: „Hunes“ doo u iznosu od 130,00 KM, „ZekaComerc“ doo u iznosu od 1.000,00 KM, „Džena“ doo u iznosu od 400,00 KM, „Gradnja 1“ doo u iznosu 2.500,00 KM, „Hifa-Oil“ Tešanj u iznosu od 1.000,00 KM i „Hih“ doo Živinice u iznosu od 1.000,00 KM. Služba za reviziju je uvažila argumentovane primjedbe.¹⁶

¹⁵ CIK BiH. Pregled izvora finansiranja u periodu izborne kampanje – Opšti izbori 2018. godine.

FINANSIRANJE IZ NEDOZVOLJENIH IZVORA – FINANSIJSKI IZVJEŠTAJI POLITIČKIH STRANAKA

Početkom juna 2019. godine zbog primanja zabranjenih priloga, TI BiH je podnio prijavu CIK-u BiH protiv 14 političkih partija. Prijavom su obuhvaćeni: A-SDA, Demokratska fronta, Demokratski narodni savez (DNS), Nezavisna bosanskohercegovačka lista, Nezavisni blok, Pokret demokratske akcije (PDA), Savez za bolju budućnost (SBB), Savez za novu politiku, Socijaldemokratska partija (SDP), Socijalistička partija (SP), Srpska demokratska stranka (SDS), Srpska radikalna stranka dr. V. Šešelj Stranka za BiH (S BiH) i Stranka demokratske akcije (SDA). Navedene političke stranke zaprimile su priloge pravnih lica koja su zaključivala Ugovore o javnim nabavkama sa organima izvršne vlasti, a čiji iznos prelazi 10.000,00 KM, čime su prekršile član 8. stav 4. Zakona o finansiranju političkih partija, u kojem se navodi da: „privatna preduzeća koja su s organima izvršne vlasti na svim nivoima u BiH sklopila ugovor o javnoj nabavci usluga, ugovor o javnoj nabavci roba ili ugovor o javnoj nabavci radova u skladu s propisima o javnim nabavkama u BiH ne mogu finansijski pomagati političke stranke ako vrijednost ugovora u jednoj kalendarskoj godini prelazi iznos od 10.000,00 KM (deset hiljada konvertibilnih maraka)“. Takođe, Stranka za BiH (S BiH) nije postupila u skladu sa članom 8. stav 1. tačka 3) Zakona o finansiranju političkih partija, kojim se zabranjuje finansiranje političkih stranaka neimenovanim, odnosno anonimnim donatorima, kada je OO S BiH DC Brčko zaprimio donaciju od N/N lica.

Zbog nepoštovanja Člana 8. Zakona o finansiranju političkih stranaka, TI BiH je podnosio prijave CIK-u na osnovu uvida u godišnje finansijske izvještaje za 2016. godinu i postizborne finansijske izvještaje političkih subjekata za Lokalne izbore 2016. godine, a Služba za reviziju CIK ustanovila je da su prijavljene stranke primile zabranjene priloge, nakon čega je dio njih vratio nedozvoljene donacije.

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH) se očitovala na Preliminarni izvještaj o reviziji, prilikom čega je dostavila dokaz o vraćanju priloga od pravnih lica koja su tokom 2016. godine sklopila ugovore o javnim nabavkama čiji iznos prelazi 10.000,00 KM, i to: „Hunes“ doo u iznosu od 130,00 KM, „ZekaComerc“ doo u iznosu od 1.000,00 KM, „Džena“ doo u iznosu od 400,00 KM, „Gradnja 1“ doo u iznosu 2.500,00 KM, „Hifa-Oil“ Tešanj u iznosu od 1.000,00 KM i „Hih“ doo Živinice u iznosu od 1.000,00 KM. Služba za reviziju je uvažila argumentovane primjedbe.¹⁶

Revizijom je utvrđeno da je Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990) prekršila član 8(4) Zakona o finansiranju političkih stranaka time što je primila priloge od pravnih lica koja su u 2016. godini sklopila ugovore o javnim nabavkama čiji iznos prelazi 10.000,00 KM, i to od lica „Roco Commerce“ doo Livno u iznosu od 500,00 KM, „Vodoprivreda Posavina“ Odžak u iznosu od 500,00 KM, „Autoservis Senković“ Odžak u iznosu od 250,00 KM, i „N&N Ivša“ doo Orašje u iznosu 500,00 KM, na šta je TI BiH upozorio u svojoj prijavi od 15.6.2017. godine.¹⁷

U skladu sa odredbom člana 14. stav (3) Zakona o finansiranju političkih stranaka, HDZ BiH je dobrovoljno otklonila neke od nedostataka, koji su navedeni u preliminarnom izvještaju, o čemu je dostavila relevantne dokaze, dok je neke od nalaza osporila. U skladu sa navedenim, Služba za reviziju je uvažila ispravku nedostataka u finansijskom izvještaju i uvažila naknadno dostavljene dokaze, pa je nalaze iz preliminarnog revizijskog izvještaja: da stranka nije prijavila nenovčanu donaciju, da je ostvarila zabranjeni prilog u iznosu od 500,00 KM, da nije prijavila promet po transakcijskom računu jednog opštinskog odbora, da nije tačno iskazala prihod iz budžeta njena tri organizaciona dijela i da nije iskazale tačne troškove zakupnine kod tri organizaciona dijela, korigovala u konačnom izvještaju revizije.¹⁸

Demokratski narodni savez (DNS) je prekršio član 8(4) Zakona o finansiranju političkim strankama time što je primio prilog od pravnog lica „Voding doo“ Bijeljina u iznosu od 5.500,00 KM iako je ovo pravno lice imalo zaključen sporazum o javnoj nabavci sa Opštinom Šamac 13.549,20 KM.¹⁹ Prema Izvještaju o reviziji, Partija demokratskog progresa (PDP) je vratila prilog od pravnih

¹⁶ Izvještaj o reviziji godišnjeg finansijskog izvještaja za 2016. godinu i postizbornog finansijskog izvještaja – lokalni izbori 2016. godine – Socijaldemokratska partija BiH.

¹⁷ Izvještaj o reviziji godišnjeg finansijskog izvještaja za 2016. godinu i postizbornog finansijskog izvještaja – lokalni izbori 2016. godine – Hrvatska demokratska zajednica 1990

¹⁸ Izvještaj o reviziji godišnjeg finansijskog izvještaja za 2016. godinu i postizbornog finansijskog izvještaja – lokalni izbori 2016. godine – Hrvatska demokratska zajednica BiH.

¹⁹ Izvještaj o reviziji godišnjeg finansijskog izvještaja za 2016. godinu i postizbornog finansijskog izvještaja – lokalni izbori 2016. godine – Demokratski narodni savez.

lica „Instel doo“ u iznosu od 300,00 KM i „Vrbanja Šume doo“ Kotor Varoš u iznosu od 5.000,00 KM, za koja je TIBiH upozorio da su sklopili ugovore o javnim nabavkama u vrijednosti većoj od 10.000,00 KM.²⁰

Revizijom finansijskih izvještaja utvrđeno je da je Savez za bolju budućnost (SBB) primio priloge protivno članu 8(4) Zakona o finansiranju političkih stranaka, i to od pravnih lica „Hifa Oil“ d.o.o. Tešanj u iznosu od 500,00 KM, „Cesto-tehnik“ d.o.o. Tuzla u iznosu od 200,00 KM i od Advokata Hrvačić Esada u iznosu od 500,00 KM.²¹ Prema Izvještaju, SBB je uz očitovanje dostavio i ispravke obrazaca 3, 3-a, 3-b, 3-f i 4-1 godišnjeg finansijskog izvještaja za 2016. godinu, čime je djelimično otklonio utvrđene nedostatke.

Stranka demokratske akcije (SDA) je dobrovoljno otklonila neke od nedostataka, koji su navedeni u preliminarnom izvještaju i donatorima vratila novčane priloge za koje je revizijom utvrđeno da su zabranjeni, o čemu je dostavila relevantne dokaze, dok je neke od nalaza osporavala. U skladu sa navedenim, Služba za reviziju je uvažila dostavljene dokaze, pa je nalaze iz preliminarnog revizijskog izvještaja: da je stranka primila zabranjene priloge u iznosu od 28.550,00 KM, da nije pravilno iskazala nenovčane donacije ostvarene korišćenjem poslovnih prostora, koje su stranci dodijelile četiri opštine i da nije tačno iskazala prihod iz budžeta jednog njenog organizacionog dijela, korigovala u konačnom izvještaju revizije.²²

¹⁹ Izvještaj o reviziji godišnjeg finansijskog izvještaja za 2016. godinu i postizbornog finansijskog izvještaja – lokalni izbori 2016. godine – Partija demokratskog progresa (PDP)

²⁰ Izvještaj o reviziji godišnjeg finansijskog izvještaja za 2016. godinu i postizbornog finansijskog izvještaja – lokalni izbori 2016. godine – Savez za bolju budućnost (SBB)

²¹ Izvještaj o reviziji godišnjeg finansijskog izvještaja za 2016. godinu i postizbornog finansijskog izvještaja lokalni izbori 2016. godine – Stranke demokratske akcije

UKUPNI PRIJAVLJENI TROŠKOVI KAMPANJE PO STRANKAMA

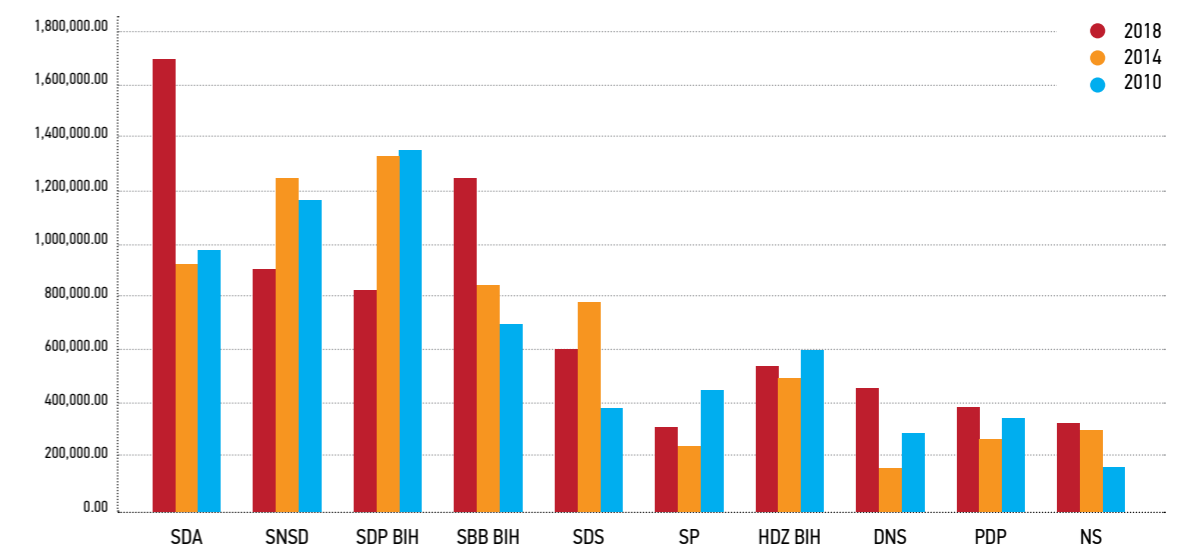
Stranka demokratske akcije (SDA) prijavila je najveće ukupne ostvarene troškove kampanje za Opšte izbore 2018. godine odnosno 1.688.822,20 KM. Slijedi Stranka za bolju budućnost (SBB) koja je u izbornu kampanju utrošila 1,242,652.64 KM, a zatim Stranka nezavisnih socijal-demokrata (SNSD) koja je tokom izborne kampanje ostvarila 880.664,57 KM troškova.

Dok je tokom izborne kampanje za opšte izbore 2014. godine Socijaldemokratska partija BiH (SDP) ostvarila najveće troškove u iznosu od 1.338.114,01 KM, u 2018. godini ova stranka je utrošila 820.470,20 KM. Prema izvještaju dostavljenom CIK-u BiH, dozvoljeni troškovi prema članu 15.10 Izbornog zakona BiH za Srpsku demokratsku stranku (SDS) su iznosili 598.783,58 KM, dok je stranka prijavila 761,947.48 KM troškova, čime je prekoračila ukupne doz-

voljene troškove izborne kampanje. Po iznosu ostvarenih troškova, SDS slijedi Partija demokratskog progresa (PDP) sa 581.059,93 KM. Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH) je tokom kampanje potrošila 539.301,64 KM, dok je Demokratski narodni savez (DNS) potrošio 458.870,16 KM. Socijalistička partija (SP) je ostvarila troškove u iznosu od 336.378,36 KM, a iza nje se nalazi Naša stranka (NS) sa 326.832,21 KM ostvarenih troškova izborne kampanje.²³

Prema izvještaju CIK-a BiH o ostvarenim troškovima izborne kampanje, gore navedene stranke su ostvarile troškove u iznosu od 7.636.999,39 KM, što čini 79.74% ukupnih troškova kampanje koje je ostvarilo 69 političkih stranaka koje su učestvovala na Opštim izborima 2018. godine.

PRIJAVLJENI UKUPNI TROŠKOVI KAMPANJE PO STRANKAMA

²³ CIK BiH. Dozvoljeni i ostvareni troškovi izborne kampanje za opšte izbore 2018. godine.

Komparativna analiza troškova ukazuje na povećanje izdvajanja određenih političkih stranaka na izbornu kampanju 2018. godine, ali i na smanjenje troškova u pojedinim slučajevima. Tako su se ostvareni troškovi SDA tokom kampanje 2018. godine znatno povećali u odnosu na predizborne kampanje prethodnih godina. Tokom kampanje 2014. godine ova stranka je ostvarila 915.083,72 KM troškova, a 2010. godine je u kampanju utrošila 977.471,41 KM. Obzirom na ostvarene troškove tokom 2018. godine, primjetno je znatno povećanje ukupnih troškova u iznosu od 773.738,48 KM u odnosu na prethodne Opšte izbore. Za razliku od SDA, analizom izvještaja o troškovima kampanje SBB-a utvrđena je kontinuirana praksa povećanja troškova kampanje počevši od 2010. godine kada je ova stranka prvi put učestvovala na Opštim izborima u BiH. Tokom izbora te godine, SBB je ostvario troškove u iznosu od 700.677,78 KM, a 2014. godine 854.921,24 KM. U 2018. godini SBB je potrošio 387.731,40 KM više nego tokom predizborne kampanje 2014. godine, odnosno 1.242.652,64 KM.

Za razliku od prethodnih opštih izbora kada je utvrđeno znatno povećanje troškova kampanje, SNSD je u 2018. godini prijavio pad ostvarenih troškova i to u iznosu od 372.783,48 KM u odnosu na 2014. godinu, odnosno 294.827,37 KM u odnosu na 2010. godinu. Prijavljena utrošena sredstva SDP-a u 2018. godini su se takođe znatno smanjila u odnosu na 2014. godinu i to za 517.643,81 KM. SDP je u 2014. godini ostvario 1.338.114,01 KM troškova, dok je u 2010. godini izdvojio nešto više, odnosno 1.357.012,10 KM za izbornu kampanju.

Prema prijavljenim troškovima, SDS je u 2018. godini utrošio 761.947,48 KM u izbornu kampanju, što čini blagi pad u odnosu na 2014. godinu kada je ova stranka ostvarila 765.560,10 KM troškova kampanje. Tokom Opštih izbora 2014. godine, SDS je prijavio znatno povećanje ostvarenih troškova u odnosu na 2010. godinu kada su na kampanju potrošili 377.500,27 KM. SDS je jedina stranka koja je prema izvještajima CIK-a za 2018. godinu prijavila veći iznos ostvarenih troškova od dozvoljenog prema članu 15.10 Izbornog zakona BiH. Naime, SDS je zbog visine utrošenih sredstava za kampanju 2018. godine prekoračio limit na troškove kampanje u iznosu od 163.163,90 KM.

PDP u 2018. godini bilježi povećanje troškova kampanje u iznosu od 138.146,63 KM u odnosu na 2014. godinu kada je ukupan iznos troškova kampanje ove stranke iznosio 442.913,30 KM. Iako je PDP u 2014. godini ostvario manji iznos troškova u odnosu na 2010. godinu kada je ova stranka prijavila 545.489,37 KM troškova, PDP u 2018. godini pripada grupi stranaka koje su povećale troškove kampanje. Slična je situacija i sa HDZ BiH koji je 2014. godine umanjio iznos troškova kampanje sa 591.326,51 KM

koliko je utrošeno tokom 2010. godine na 500.233,76 KM. Međutim, u 2018. godini ova stranka je prijavila 39.067,88 KM troškova više nego u 2014. godini.

Značajan porast troškova kampanje prijavio je i DNS koji je u odnosu na 2014. godinu utrošio 289.177,17 KM više nego u 2014. godini. Troškovi kampanje DNS-a u 2010 godini su bili 264.991,44 KM. Stranka koja je 2018. godine ušla među deset stranaka sa najvećim troškovima kampanje je i SP koja je 2018. godine u kampanju utrošila 253.754,48 KM više nego 2014. godine kada su troškovi kampanje ove stranke iznosili svega 82.623,88 KM. Slično kao SP, NS je tokom 2018. godine u kampanju uložila znatno više nego tokom Opštih izbora 2014. godine kada je prijavila 156.819,74 KM i 2010. godine kada je prijavila 105.187,28 KM. Tokom kampanje 2018. godine, NS je uložila 170.012,47 KM više nego u 2014. godini i ostvarila 326.832,21 KM troškova.

Komparativnom analizom ostvarenih troškova izborne kampanje od 2010. godine do 2018. godine za deset stranaka sa najvećim prijavljenim troškovima, utvrđeno je da su u 2018. godini tri stranke prijavile smanjene ostvarene troškove – SNSD, SDP i SDS. Neke od političkih stranaka koje su se 2014. godine našle u grupi stranaka sa najvećim prijavljenim izdvojenim sredstvima za kampanju, tokom Opštih izbora 2018. godine prijavile značajno smanjene troškove kampanje. Demokratska Fronta (DF) je tako u 2018. godini prijavila smanjenje troškova kampanje za 246.831,75 KM u odnosu na 2014. godine. Narodna stranka radom za boljitak (NSRB) je u 2018. godini prijavila 14.414,86 KM što je značajno manje troškova u odnosu na 2014. godinu kada je tokom predizborne kampanje ova stranka uložila 200.099,33 KM.²⁴

²⁴ Pregled strukture troškova izborne kampanje – opšti izbori 2014, Centralna izborna komisija BiH.

STRUKTURA TROŠKOVA IZBORNE KAMPANJE (KOMPLETNA) PREMA OBRASCUCIK-A ZA 10 ANALIZIRANIH STRANAKA

BR.	NAZIV STRANKE	UKUPNI TROŠKOVI KAMPANJE	TROŠKOVI ŠTAMPANJA PLAKATA	TROŠKOVI PLAKATIRANJA	TROŠKOVI ŠTAMPANJA PREDIZBORNIH OGLASA, PROGLASA, SAOPŠTENJA I SL. U JAVNIM GLASILIMA	TROŠKOVI ORGANIZACIJE I ODRŽAVANJA PREDIZBORNIH SKUPOVA	TROŠKOVI ŠTAMPANJA, UMNOŽAVANJA I SLANJA PREDIZBORNOG MATERIJALA BIRAČIMA	OSTALI TROŠKOVI PROPAGANDE
1	SDA	1.688.822,20	125.913,36	336.859,23	592.832,01	217.813,10	339.550,26	75.854,21
2	SBB	1.242.652,64	67.373,52	146.022,25	346.270,76	215.169,52	244.167,09	223.649,50
3	SNSD	880.664,57	32.073,51	164.774,40	442.842,32	84.607,20	12.500,00	143.867,14
4	SDP	820.470,20	18.379,93	0,00	302.094,52	134.187,67	0,00	365.808,08
5	SDS	761.947,48	47.226,75	180.620,75	327.337,72	157.207,04	1.000,00	48.555,22
6	PDP	581.059,93	75.251,30	91.310,50	276.256,22	38.085,90	56.783,75	43.372,26
7	HDZ BiH	539.301,64	37.249,75	142.283,93	49.543,42	197.220,62	14.858,10	98.145,82
8	DNS	458.870,16	1.593,00	59.241,49	1.735,11	31.484,26	6.415,94	358.400,36
9	UJEDINJENA SRPSKA	206.297,55	0,00	0,00	4.735,55	17.409,98	3.708,90	180.443,12
10	PDA	148.461,70	0,00	2.382,10	392,65	89.288,77	40.610,09	15.788,09
	UKUPNO	7.328.548,07	405.061,12	1.123.494,65	2.344.040,28	1.182.474,06	719.594,13	1.553.883,80
		100%	5,53%	15,33%	31,98%	16,14%	9,82%	21,20% ²⁵

Analizom podataka o strukturi troškova izborne kampanje vidljive su određene nelogičnosti u izdvajanju političkih stranaka za pojedine troškove.

Socijaldemokratska partija BiH (SDP BiH) je prijavila 18.379,93 KM troškova štampanja plakata, a za plakatiranje 0 KM, kao i za štampanje, umnožavanje i slanje predizbornog materijala biračima. Nekonzistentnost je uočljiva i kod Demokratskog narodnog saveza (DNS) koji je 1.593,00 KM izdvojio za štampanje plakata, a za plakatiranje 59.241,49 KM. Slična situacija je i sa Pokretom demokratske akcije koji je izdvojio 2.382,10 KM za troškove plakatiranja, dok za troškove štampanja plakata nije izdvojeno ništa.

Stranka demokratske akcije (SDA) je za štampanje, umnožavanje i slanje predizbornog materijala biračima utrošila 339.550,26 KM, a Stranka za bolju budućnost (SBB BiH) 244.167,09 KM. Izuzimajući ostale troškove propagande, SDA ima najveća izdvajanja za svaki od navedenih oblika troškova, a najviše troškova je uložila na štampanje predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i sličnog u javnim glasilima – 592.832,01 KM. Većina stranaka u analiziranom uzorku su najviše izdvajale upravo za troškove štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i sličnog u javnim glasnicima, izuzev DNS-a, HDZ-a BiH, Ujedinjene Srpske i PDA. Ovi troškovi su činili 31.98% ukupnih troškova koje su ostvarile posmatrane stranke.

Važno je istaknuti da je većina stranaka prijavila znatna izdvajanja za stavku „ostali troškovi propagande“ kao i da kod nekih stranaka iznos za ovu stavku premašuje prijavljene iznose ostalih kategorija troškova. Ostali troškovi kampanje su činili 21.20 % od ukupnih troškova deset posmatranih stranaka. Tako su ostali troškovi propagande Ujedinjene Srpske činili 87.47% ukupnih troškova predizborne kampanje ove stranke odnosno 180.443,12 KM od 206.297,55 KM koliko je ova stranka ukupno potrošila tokom izbora 2018. godine. Slična situacija je i sa DNS-om koji je na ostale troškove propagande izdvojio 78.1% sredstava odnosno 358.400,36 KM od 458.870,16 KM ukupnih troškova kampanje. Visoke prijavljene ostale troškove imao je i SDP sa 44.58% od ukupnih troškova, odnosno 365.808,08 KM.

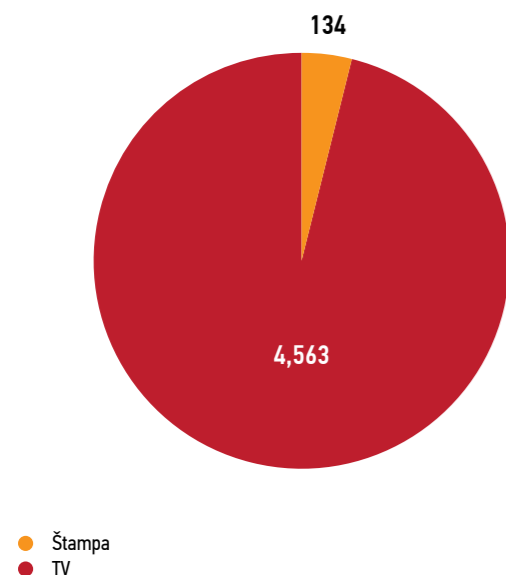
Može se zaključiti da su stranke različito rasporedile troškove kampanje, ali da su se povećala izdvajanja stranaka na ostale troškove propagande u odnosu na predizbornu kampanju tokom Opštih izbora 2014. godine. Tokom 2018. godine na ostale troškove političke stranke su izdvojile 26.04% sredstava, dok su tokom predizborne kampanje 2014. godine izdvojile 20.49%.

²⁵ Ibid.

MONITORING OGLAŠAVANJA U MEDIJIMA TOKOM PREDIZBORNE KAMPANJE 2018. GODINE

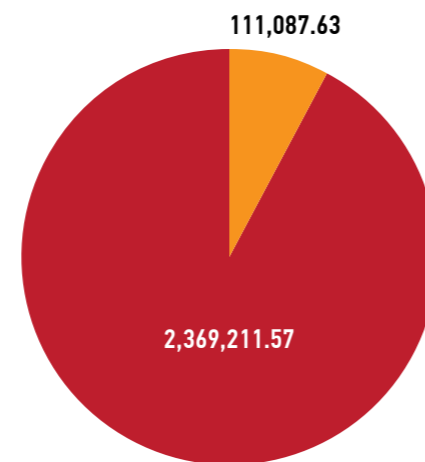
TI BiH je u periodu od 07.09.2018. godine do 06.10.2018. godine provodio monitoring oglašavanja u medijima koje su u sklopu predizborne kampanje platili politički subjekti koji su bili predmet TI BiH monitoringa. Prilikom vršenja monitoringa, posmatran je ukupan broj oglašavanja u medijima i njihova komercijalna vrijednost koja je utvrđena na osnovu javno dostupnih cjenovnika političkog oglašavanja praćenih medija. Neki mediji uopšte nisu dostavili cjenovnike, te nisu uključeni u analizu. Takođe, neki od medija odbili su da dostave cjenovnike za određene formate, te je u tom slučaju uzeta srednja komercijalna vrijednost cijene oglašivačkog prostora iz komercijalnog cjenovnika medija.²⁶

BROJ MEDIJSKIH OBJAVA

● Štampa
● TV

KOMERCIJALNA VRIJEDNOST MEDIJSKIH OBJAVA

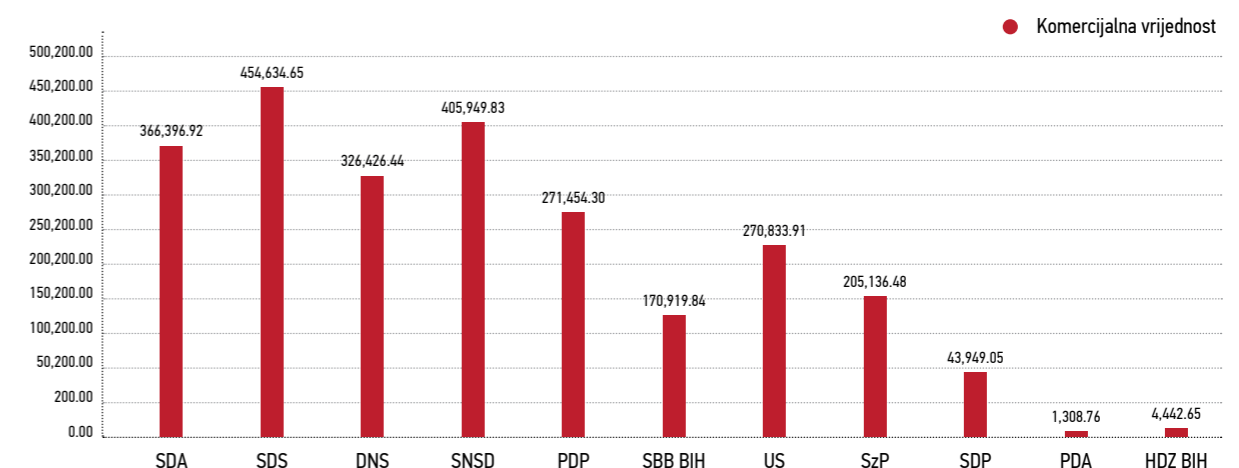
● Štampa
● TV

Kada je riječ o sredstvima koja su posmatrani politički subjekti izdvojili na oglase u štampanim medijima, zabilježena su 134 oglasa procijenjene komercijalne vrijednosti 111.087,63 KM. Prosječna vrijednost jednog oglasa bila je 829,01 KM, ali su prosječne cijene pojedinačnih oglasa u nekim medijima bile znatno skuplje. Najčešće se oglašavalo u glasniku Naša Riječ (26), Euro Blicu (24), Nezavisnim Novinama i Derventskom Listu (20). Na TV stanicama, bila su 4563 oglasa komercijalne vrijednosti 2.369.211,57 KM, prema čemu je prosječna cijena jednog oglasa bila 519,22 KM.

Političke stranke i koalicija koja su bile predmet TI BiH-ove analize su potrošile 2.491.443,82 KM na 4.644 oglasa u elektronskim medijima. Najviše oglasa je imala SDA, njih 891, zatim SDS 802, DNS 695, SNSD 636. Politička stranka sa najmanje medijskih oglasa je HDZ sa njih 7, a zatim slijedi PDA sa 10. Iako je imala najveći broj oglasa, SDA nije utrošila najviše na kupovinu medijskog prostora. Stranke koje su najviše sredstava izdvojile u ovu svrhu su: SDS

454.634,65 KM, SNSD 405.949,83 KM, SDA 336.396,92 KM, DNS 326.426,44 KM. Kada je riječ o drugim strankama, PDP je na 539 oglasa uložio 271.454,30 KM, Ujedinjena Srpska na 323 oglasa 270.833,91 KM, Savez za pobjedu 205.136,48 KM na 255 oglasa, SBB BiH 170.910,84 KM na 472 oglasa, SDP na 49 oglasa 43.949,05 KM, PDA na 10 oglasa 1.308,76 KM, te na kraju HDZ 4.442,65 KM na 7 oglasa.

VRIJEDNOST MEDIJSKIH OBJAVA POLITIČKIH STRANAKA

POLITIČKA STRANKA	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
SDA	891	336.396,92 KM
SDS	802	454.634,65 KM
DNS	695	326.426,44 KM
SNSD	636	405.949,83 KM
PDP	539	271.454,30 KM
SBB BiH	472	170.910,84 KM
Ujedinjena Srpska	323	270.833,91 KM
Savez za pobjedu	255	205.136,48 KM
SDP	49	43.949,05 KM
PDA	10	1.308,76 KM
HDZ	7	4.442,65 KM
UKUPNO	4697	2.491.443,82 KM

Posebna pažnja tokom monitoringa posvećena je i broju medijskih oglasa kandidata ispred posmatranih političkih stranaka. Fahrudin Radončić ispred SBB BiH je u medijima imao najviše pojedinačnih oglasa, njih 450 ukupne komercijalne vrijednosti 134.626,14 KM. Mladen Ivanić ispred PDP je imao 432 oglasa na šta je uloženo 223.547,31

KM. Ovim je Ivanić kandidat sa najviše utrošenih sredstava na medijsko oglašavanje od svih posmatranih. Vukota Govedarica ispred SDS je imao 367 oglasa na šta je utrošeno 191.886,44 KM, a Milorad Dodik 228 oglasa na šta je utrošeno 149.715,75 KM. Iako je kandidat za Predsjedništvo BiH ispred SDA, Šefik Džaferović, imao više oglasa, na

²⁶ Analitički izvještaj: Monitoring medijskih oglasa – Izbori 2018.

njih 248 je izdvojeno 100.540,11 KM. Željka Cvijanović je imala 182 medijska oglasa čija je procijenjena vrijednost 95.890,85 KM, dok je kandidat za člana Predsjedništva BiH ispred SDP, BiH Denis Bećirović imao znatno manje oglasa, tačnije 12, na šta je utrošeno 17.460,53 KM. Od posmatranih kandidata, Dragan Čović ispred HDZ BiH je imao najmanje oglasa (4), čija je vrijednost bila 672,00 KM.

KANDIDAT POLITIČKE STRANKE	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
Fahrudin Radončić (SBB BiH)	450	134.626,14 KM
Mladen Ivanić (PDP)	432	223.547,31 KM
Vukota Govedarica (SDS)	367	191.886,44 KM
Šefik Džaferović (SDA)	248	100.540,11 KM
Milorad Dodik (SNSD)	228	149.715,75 KM
Željka Cvijanović (SNSD)	182	95.890,85 KM
Denis Bećirović (SDP BiH)	12	17.460,53 KM
Dragan Čović (HDZ BiH)	4	672,00 KM
UKUPNO	1805	914.339,12 KM

PREGLED MEDIJSKIH OGLASA PREMA POLITIČKIM PARTIJAMA

DNS je imao najviše zabilježenih oglasa na BN TV, tj. ukupno 198, čija je komercijalna vrijednost 117.160,00 KM. DNS je imao značajan broj ogašavanja i na TV K3 odnosno 190, čija je vrijednost procijenjena na 60.543,23 KM, na Elta TV ukupno 154 oglasa vrijednosti 15.700,50 KM, na ATV 93 oglasa vrijednosti 86.118,00 KM.

novostima jedan oglas čija je cijena 7.384,17 KM i Faktoru 3.094,02 KM. HDZ BiH je imao zabilježeno ukupno 7 oglasa, od kojih su 4 bile na OBN ukupne vrijednosti 672,00 KM, a 3 u mediju Naša Riječ ukupne vrijednosti 3.770,65 KM. Slično kao HDZ BiH, i PDA je imala mali broj medijskih oglasa (10), a sve su bile na TV TK, a iznosile su ukupno 1.308,76 KM.²⁷

Bitno je i izdvojiti da je ova stranka određenim medijima značajno platila medijsko oglašavanje, i to u Večernjim

DNS: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
BN TV	198	117.160,00 KM
TV K3	190	60.543,23 KM
Elta TV	154	15.700,50 KM
ATV	93	86.118,00 KM
RTRS	23	24.010,96 KM
Euro Blic	16	1.134,91 KM
Kozarski vjesnik	7	2.568,27 KM
Nezavisne novine	7	7.590,33 KM
Derventski list	5	1.122,05 KM
Večernje novosti	1	7.384,17 KM
Faktor	1	3.094,02 KM
UKUPNO	695	326.426,44 KM

PDA: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
TV TK	10	1.308,76 KM
UKUPNO	10	1.308,76 KM

²⁷ Ibid.

HDZ BIH: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
OBN	4	672,00 KM
Naša riječ	3	3.770,65 KM
UKUPNO	7	4.442,65 KM

PDP oglašavao se 257 puta na TV N1 za što je ova stranka izdvojila 75.130,49 KM, dok je za znatno manji broj oglasa na BN TV, tačnije njih 76, izdvojila 116.290,00 KM. PDP je imao značajan broj oglašavanja na TV K3, ukupno 102 oglasa komercijalne vrijednosti 49.243,03 KM, a na ELTA TV 71 oglas 8.154,00 KM. Savez za pobjedu je imao 89

oglasa na BN TV čija je vrijednost 159.990,00 KM, što je znatno više u odnosu na bilo koji drugi medij u kojem se ova koalicija oglašavala, s obzirom na to da je za 57 oglasa na TV K3 izdvojila 18.348,43 KM, a za 53 oglasa na TV N1 13.083,36 KM.

PDP: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
TV N1	257	75.130,49 KM
TV K3	102	49.243,03 KM
BN TV	76	116.290,00 KM
Elta TV	71	8.154,00 KM
RTRS	25	17.608,00 KM
Derventski list	4	1.623,03 KM
Večernje novosti	2	823,81 KM
Euro Blic	1	2.050,67 KM
Nezavisne Novine	1	531,25 KM
UKUPNO	539	271.454,30 KM

SAVEZ ZA POBJEDU: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
BN TV	89	159.990,00 KM
TV K3	57	18.348,43 KM
TV N1	53	13.083,36 KM
Elta TV	38	2.984,75 KM
RTRS	10	7.688,00 KM
Derventski list	4	1.039,24 KM
Euro Blic	3	1.276,97 KM
Večernje novosti	1	725,73 KM
UKUPNO	255	205.136,48 KM

SBB BiH je imao medijske oglase na TV Alfa, TV N1, FTV, PINK BiH OBN, u Dnevnom Avazu, Našoj Riječi i na FACE TV, a najveći broj medijskih oglasa na TV Alfa (197) za što je izdvojeno 28.239,58 KM, zatim na TV N1 (137) za što je izdvojeno 31.531,84 KM i na FTV (59) čija je vrijednost 25.298,88 KM. Ipak, SBB BiH su najviše koštale dva oglasa na FACE TV, ukupno 45.504,00 KM.

SDA je najviše izdvojila na sljedeće medijske oglase: 105.003,54 KM na 287 oglasa na Hayat TV, 87.736,00 KM na 150 oglasa na FTV, 23.066,88 KM na 139 oglasa na TV TK, 25.020,00 KM na 65 oglasa na BHT1. Primjetno je da su u nekim medijima oglasi bili znatno veće komercijalne vrijednosti, pa je tako SDA za 2 oglasa na FACE TV izdvojila 12.662,95 KM, te za 3 oglasa u časopisu Stav 5.424,67 KM.

SDA: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
Hayat TV	287	105.003,54 KM
FTV	150	87.736,00 KM
TV TK	139	23.066,88 KM
TVSA	92	10.120,00 KM
BHT1	65	25.020,00 KM
RTV Slon	42	2.570,83 KM
TV N1	38	15.820,00 KM
TV N1	34	9.553,68 KM
RTRS	17	9.469,11 KM
Naša riječ	16	22.519,60 KM
BN TV	5	7.200,00 KM
Stav	3	5.424,67 KM
FACE TV	2	12.662,95 KM
Start	1	229,65 KM
UKUPNO	891	336.396,92 KM

SBB BIH: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
TV Alfa	197	28.239,58 KM
TV N1	137	31.531,84 KM
FTV	59	25.298,88 KM
Pink BH	51	12.459,88 KM
OBN	12	3.607,33 KM
Dnevni Avaz	11	21.819,80 KM
Naša Riječ	3	2.450,41 KM
FACE TV	2	45.504,00 KM
UKUPNO	472	170.910,84 KM

SDP BiH je od ukupno 49 medijskih oglasa, na 24 oglasa na FTV izdvojio 8.474,50 KM, a na 13 oglasa na Hayat TV 6.944,75 KM, na 5 oglasa u Dnevnom listu 6.665,59 KM. Kao i kod drugih političkih stranaka i SDP BiH je u posmatranom periodu izdvojio znatno veći iznos na jedan oglas na FACE TV, i to 14.400,00 KM.

SDP BIH: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
FTV	24	8.474,50 KM
Hayat TV	13	6.944,75 KM
Dnevni list	5	6.665,59 KM
Naša riječ	4	1.676,72 KM
FACE TV	1	14.400,00 KM
TV 1	1	3.500,00 KM
Stav	1	2.287,50 KM
UKUPNO	49	43.949,05 KM

SDS je na 318 oglasa na TV N1 izdvojio 107.161,19 KM, na 205 oglasa na BN TV 231.520,00 KM, 139 oglasa na TV K3 70.535,33 KM. Kada je riječ o SNSD, ova stranka je najviše oglasa imala na Elta TV, gdje je za 187 oglasa izdvojila 19.358,25 KM, dok je za 155 oglasa na ATV izdvojila čak 178.401,59 KM, za 148 oglasa 72.907,60 KM, te za 128 oglasa na RTRS 127.945,59 KM. Ujedinjena Srpska je na ATV imala 113 oglasa za koje je izdvojila 132.561,53 KM, a na TV K3 113 oglasa na koje je utrošeno 73.939,24 KM, 49 oglasa na RTRS 58.753,58 KM.

Kada je riječ o pojedinačnim kandidatima ispred posmatranih političkih stranaka, onda je važno spomenuti da su najviše medijskih oglasa imali Fahrudin Radončić, Mladen Ivanić, Vukota Govedarica, Šefik Džaferović, te Milorad Dodik i Željka Cvijanović. U odnosu na Dragana Čovića ispred HDZ BiH, koji je u posmatranom periodu imao samo 4 medijske oglasa, te Denisa Bećirovića ispred SDP BiH koji je imao 12 medijskih oglasa, ovi kandidati su imali po par stotina medijskih oglasa. Fahrudin Radončić je imao 190 oglasa na TV Alfa vrijednosti 20.859,58 KM, 135 oglasa na TV N1 vrijednosti 31.061,22 KM, 57 oglasa na FTV 24.675,75 KM, dok je za jedan oglas na FACE TV Radončić

SDS: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
TV N1	318	107.161,19 KM
BN TV	205	231.520,00 KM
TV K3	139	70.535,33 KM
Elta TV	92	8.197,50 KM
RTRS	38	29.624,75 KM
Derventski list	4	1.390,14 KM
ATV	3	4.500,00 KM
Euro Blic	2	1.032,82 KM
Kozarski vjesnik	1	672,92 KM
UKUPNO	802	454.634,65 KM

SNSD: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
Elta TV	187	19.358,25 KM
ATV	155	178.401,59 KM
TV K3	148	72.907,60 KM
RTRS	128	127.945,59 KM
Nezavisne novine	10	2.305,88 KM
Derventski list	4	1.680,17 KM
Kozarski vjesnik	3	953,95 KM
Faktor	1	2.396,79 KM
UKUPNO	636	405.949,83 KM

UJEDINJENA SRPSKA: PREGLED OGLASA PREMA MEDIJIMA

MEDIJ	BROJ OGLASA	KOMERCIJALNA VRIJEDNOST
ATV	113	132.561,53 KM
TV K3	112	73.939,24 KM
RTRS	49	58.753,58 KM
Elta TV	41	3.992,50 KM
Nezavisne novine	2	589,57 KM
Glas Srpske	2	503,65
Euro Blic	2	111,31
Derventski list	1	95,52 KM
Faktor	1	287,01 KM
UKUPNO	323	270.833,91 KM

izdvojio 31.104,00 KM. Milorad Dodik i Željka Cvijanović ispred SNSD su imali najviše oglasa na Elta TV i ATV, odnosno Dodik je imao 63 oglasa vrijednosti 7.940,00 KM na Elta TV, dok je Cvijanović imala 49 oglasa u vrijednosti 4.795,00 KM na istoj TV stanici. Na ATV Dodik je imao 56 oglasa vrijednosti 63.981,59 KM, dok je Cvijanović na 51 oglas na ATV izdvojila 51.081,59 KM. Oba kandidata su imala i značajan broj oglasa na RTRS, Dodik 40 ukupne vrijednosti 39.116,41 KM, a Cvijanović 33 ukupne vrijednosti 22.883,67 KM.

Mladen Ivanić je imao najveći broj oglasa na N1 gdje je za 143 oglasa izdvojeno 41.336,15 KM, dok je za 86 oglasa na BN TV izdvojeno znatno više, odnosno 112.300,00 KM. Šefik Džaferović ispred SDA je tokom kampanje najviše medijskih oglasa imao na Hayat TV, gdje je za 86 oglasa utrošeno 51.068,20 KM. Za 45 oglasa na FTV ovog kandidata, procijenjena vrijednost je 23.180,25 KM. Kandidat SDS Vukota Govedarica je imao najviše oglasa na TV N1, ukupno 138 čija je vrijednost procijenjena na 38.788,87 KM. Ipak,

najvišu komercijalna vrijednost imale su oglasi na BN TV, gdje je za 71 oglas utrošeno 105.350,00 KM.

Neophodno je napomenuti da ovdje nisu uključene sve medijske kuće, kao ni svi vidovi oglašavanja. Tako u ove iznose nisu uključeni troškovi vanjskog oglašavanja, bilbor-da, plakata i letaka, kao ni oglašavanje putem društvenih mreža i online medija, koje je u ovoj izbornoj kampanji bio najdominantniji vid oglašavanja, a za koji je nemoguće utvrditi utrošene iznose.

Kada bi se zbrojili troškovi oglašavanja na TV i štampi, koji iznose oko 2,4 miliona KM, oranzovanja preko 559 skupova i događaja za deset političkih stranaka, čija organizacija se takođe mjeri u milionima, te zajedno sa procjenama troškova oglašavanja na bilbordima, plakatima, lecima, za koje prema procjenama tokom ranijih kampanja, stranke utroše i do 4 miliona KM, ukupni troškovi iznose minimalno 8 miliona KM.

(DJELIMIČNA) UPOREDNA ANALIZA TROŠKOVA OGLAŠAVANJA U MEDIJIMA

S obzirom na to da je TI BiH tokom izborne kampanje vršio samo monitoring oglašavanja stranaka u medijima u elektronskim i štampanim medijima, što ne postoji kao zasebna stavka u obrascu za prijavu troškova kampanje, ovdje će biti upoređeni nalazi ovog monitoringa sa stavkom troškovi štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i sl. u javnim glasilima, imajući u vidu da se ova stavka jedina može tumačiti kao kupovina oglašivačkog prostora, te činjenicu da je ovo za većinu stranaka najveća prijavljena stavka i da oglašavanje u medijima i jeste najskuplja stavka u kampanji. Ne treba isključiti mogućnost da su stranke ove troškove prijavljivale i kroz druge stavke.

Prema analizi TI BiH-a deset posmatranih političkih stranaka u izbornoj kampanji je na plaćene oglase u medijima utrošilo 2.286.307,34 KM, dok je zajedno sa koalicijom Savez za pobjedu ovaj trošak iznosio ukupno 2.491.443,82 KM.

Političke stranke prijavile su CIK-u na stavku troškovi štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i sl. u javnim glasilima iznos od 2.472.635,87 KM. Od toga deset stranaka koje su predmet TI BiH analize na ovoj stavci ukupno su prijavile 2.344.040,28 KM, odnosno 94,80 posto ukupno prijavljenog iznosa svih stranaka.

Posmatrano u odnosu na deset analiziranih stranaka one su u okviru stavke troškovi štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i sl. u javnim glasilima prijavile troškove CIK-u više za 57.732,94 KM u odnosu na procijenjeni iznos po analizi TI BiH.

SDP je prema izvještaju koji je podnio CIK-u, na stavci troškovi štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i sl. u javnim glasilima imao trošak od 302.094,52 KM, što je više za 258.145,47 KM od procjene TI BiH. SDA je na pomenutoj stavci troškova prijavio 592.832,01 KM, što je za 256.435,09 KM više od procjene TI BiH za oglašavanje u medijima tokom predizborne kampanje.

SBB je u stavci troškovi štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i sl. u javnim glasilima prijavio 346.270,76 KM što je manje za 175.359,92 KM u odnosu na procjenu TI BiH.

Viši iznos prijavljenih donacija CIK-u u odnosu na nalaze zabilježene TI BiH monitoringom imale su i sljedeće stranke: HDZ BiH (45.100,77 KM), SNSD (36.892,49 KM)

i PDP (4.801,92 KM), koji je takođe imao oglase u okviru Saveza za pobjedu.

U okviru koalicija koje zajedno istupaju tokom kampanje javlja problem u praćenju troškova kampanje, s obzirom na to da stranke pojedinačno vode svoje kampanje, a uporedo i kampanju koalicije, te ostaje nejasno da li su prijavljeni svi troškovi kampanje koalicije, te kolike su troškove oglašavanja koalicije snosile stranke pojedinačno.

Kada je riječ o iznosima u stavci troškovi štampanja predizbornih oglasa, proglašenja, saopštenja i sl. u javnim glasilima koje su političke stranke prijavile CIK-u PDA je prijavio 916,11 KM manje, nego što su pokazali rezultati monitoringa koji je TI BiH radio.

SDS je u pojedinačnom oglašavanju na pomenutoj stavci troškova CIK-u prijavio 327.337,72 KM, što je manje za 127.296,93 KM u odnosu na procjenu TI BiH. No, mora se uzeti u obzir da je SDS imao troškove oglašavanja u medijima i u koaliciji Savez za pobjedu koja je na oglašavanje utrošila po procjeni TI BiH-a 205.136,48 KM.

Manji iznos CIK-u prijavili su takođe Ujedinjena Srpska i DNS. Ujedinjena Srpska prijavila je CIK-u iznos od 4.735,55 KM, dok je rezultat monitoringa pokazao 266.098,36 KM više. Slična situacija je i sa DNS-om gdje je razlika prijavljenih troškova i nalaza monitoringa 324.691,33 KM.

PREDIZBORNI SKUPOVI POLITIČKIH STRANAKA U KAMPANJI ZA OPŠTE IZBORE 2018. GODINE

U periodu od 07. 09.2018. do 05.10.2018., odnosno tokom izborne kampanje za Opšte izbore u Bosni i Hercegovini, TI BiH je pratio predizborne skupove deset političkih partija iz oba entiteta. Pet političkih partija ima sjedište u Republici Srpskoj (Savez nezavisnih socijaldemokrata Milorad Dodik, Srpska demokratska stranka, Partija demokratskog progresa, Ujedinjena Srpska, Demokratski narodni savez), a pet u Federaciji Bosne i Hercegovine (Socijaldemokratska partija BiH, Stranka demokratske akcije, Savez za bolju budućnost BiH, Partija demokratske akcije, Hrvatska demokratska zajednica BiH).

Bilježeni su svi najavljeni skupovi koji podrazumijevaju učešće građana na bilo koji način (predizborne tribine, konvencije, predstavljanje kandidata, razgovor ili druženje sa građanima i slično). Takođe je praćeno i da li su uz predizborni skup ili tribinu organizovani dodatni sadržaji poput koncerata i učešća estradnih ličnosti ili zvaničnika susjednih država. Lokacija održavanja skupova bila je još jedan segment posmatranja, kao i broj prisutnih, te eventualno organizovan prevoz za simpatizere određene političke partije na predizborne skupove. Praćeno je i da li su kandidati ovih političkih partija prije ili nakon održavanja skupova imali i druge aktivnosti poput sastanaka, posjeta određenim institucijama ili vjerskim objektima, polaganja cvijeća ili kamena temeljca. Izvori za prikupljanje informacija bile su stranačke najave skupova, saopštenja, agencijske vijesti i izvještaji medija, internet stranice stranaka, te zvanični nalozi kandidata i stranaka na društvenim mrežama.

U posmatranom periodu održano je najmanje 559 predizbornih tribina, konvencija i drugih vrsta skupova deset posmatranih političkih partija na području Bosne i Hercegovine. Najviše je zabilježeno skupova SNSD-a (117 skupova), zatim DNS (99 skupova) i SDS (69 skupova) s tim što su se kandidati SDS uglavnom predstavljali na skupovima zajedno sa kandidatima ostalih članica Saveza za pobjedu, uključujući i PDP (16 samostalnih skupova).

Broj prisutnih simpatizera i članova na predizbornim skupovima najčešće su navodili u PDA. Prema tim navodima, na skupovima PDA bilo je od hiljadu do 25.000 ljudi na završnom skupu ove političke partije u Banovićima 05. oktobra. Kod SNSD navodi se da je na skupovima „više od dvije hiljade“ na skupu u Laktašima, „više desetina hiljada“ na skupu održanom na tvrđavi Kastel u Banjaluci ili 250 na skupu u Brodskom Polju, opština Brod.

Najmanje predizbornih skupova održali su, osim PDP-a, PDA (31 skup), dok je za Ujedinjenu Srpsku i HDZ BiH zabilježen jednak broj skupova (35). PDA se najviše bazirala na teritoriji Tuzlanskog kantona, a HDZ je prve dvije sedmice kampanje više posvetio posjetama pojedinim gradovima i opštinama, institucijama, udruženjima, te sastancima sa lokalnim načelnicima i predstavnicima lokalne vlasti i udruženja.

Održavanje skupova HDZ-a se pojačalo u drugom dijelu kampanje, a naročito u posljednjoj sedmici kada je skupu ove političke partije održanom 04. oktobra u Mostaru prisustvovao i premijer Republike Hrvatske Andrej Plenković, koji se i obratio prisutnima. To nije jedini slučaj podrške zvaničnika druge države u predizbornoj kampanji neke od posmatranih političkih partija. Ministar inostranih poslova Srbije i potpredsjednik Vlade Ivica Dačić je uz kandidata SNSD-a za člana Predsjedništva BiH Milorada Dodika te kandidatkinju za predsjednicu RS Željku Cvijanović prisustvovao otvaranju posljednje dionice autoputa Banjaluka-Doboš 02. oktobra, pred kraj predizborne kampanje. Da je ovo bio predizborni skup, poručio je i sam predsjednik Dodik govoreći: „Napali su me kad sam položio kamen temeljac da to radim za izbora, a danas će mi reći da i ovo radim zbog izbora. Ja ću im reći 'da, u pravu ste, radim to zbog izbora'²⁸.

Makedonski premijer Zoran Zaev video porukom obratio se prisutnima na predizbornom skupu u Zenici, kojim je SDP-a BiH započeo predizbornu kampanju, a održan je 08. septembra. Nakon tog skupa kandidati SDP-a su pozvali prisutne da ostanu u zeničkoj Areni kako bi zajedno odgledali utakmicu BiH - Sjeverna Irska.

SNSD je predizbornu kampanju iskoristio da u Zvorniku, 08. septembra podijeli oko 200 članskih knjižica novim, mladim članovima. Polagali su kamen temeljac između ostalog za vrtić u Brčkom, Đačko-studentski dom i zgradu Policijske stanice u Vlasenici, ambulante u Laktašima i Elektrodistribucije na Palama. Kamen temeljac za novu zgradu Farmaceutskog fakulteta u Mostaru položio je

²⁸ <http://ba.n1info.com/Vijesti/a288341/Dodik-Da-u-pravu-ste-radim-to-zbog-izbora.html>

kandidat HDZ-a BiH za člana Predsjedništva Dragan Čović. Osim toga, posjećivao je hrvatske privrednike, umjetnike, polagao cvijeće poginulim hrvatskim borcima prije predizbornih skupova. Kandidati SDA i SBB BiH takođe su polagali cvijeće i obilazili povratnike u Srebrenici, Bratuncu i Zvorniku.

Kao i tokom prethodnih predizbornih kampanja, najčešće lokacije predizbornih skupova bile su sportske dvorane, zatim domovi kulture, centri za kulturu ili društveni domovi, te školske sale i igrališta. U Ugljeviku su, na primjer, pojedine političke partije u prigradskim mjestima skupove organizovale i u čitaonici. SDA i SBB su pojedine skupove održale i u opštinskim salama, npr. SDA u Vogošći, a SBB u Jajcu. Bioskopske i hotelske sale su takođe korišćene u nekim slučajevima za održavanje predizbornih skupova.

Na skupovima su uglavnom korišćeni plakati kandidata, baloni, stranačke zastave i majice, ali i usluge estradnih izvođača. SNSD je kampanju počeo na tvrđavi Kastel uz nastup Nikole Rokvića, koji je ponovo za istu stranku nastupao i u Srpcu 22. septembra. Osim besplatnog koncerta, organizatori su na plakatu naglasili da posjetioci očekuju i besplatno točeno pivo, a u uglu je bio i slogan „Pod zastavom Srpske“. Za Ujedinjenu Srpsku u Prijedoru su nastupali Marinko i Marko Rokvić, u Gradišci etno-grupa, u Bratuncu trubači, a na završnom skupu te partije u Banjaluci nastupala je grupa „Leksington“. Za PDA u Tuzli je pjevao Semir Cerić Koke, za DNS u Banjaluci grupa „Legende“, a za SDA u Zenici Hari Varešanović, odnosno Armin Muzaferija u Ilijašu.

Osim tradicionalnih tribina i konvencija, neke od stranaka su organizovale druženja sa građanima u ugostiteljskim objektima, na gradskim ulicama ili trgovima, te na izletištima uz roštilj. Pojedini kandidati su dijelili i knjige, poput kandidata PDP-a, koji su u Doboju organizovali podjelu primjeraka knjige „Mali princ“. DNS je dijelio kolače, osim standardnog reklamnog materijala poput olovaka, upaljača, letaka i majica. Kolače su pripremile članice Aktiva žena te partije. U drugom dijelu kampanje povećao se i broj predizbornih skupova pod šatorom uz hranu, piće, a ponegdje i muziku uživo. DNS je organizovao i šahovski turnir u Banjaluci, te mogućnost da građani sa kandidatima odigraju partiju šaha u Banjaluci i Prijedoru pod motom „Povuci pravi potez- glasač za DNS.“

Zajedničko za prvu i posljednju sedmicu kampanje je veći broj koncerata raznih estradnih zvijezda nakon skupova više nego drugim danima kampanje. Neke stranke su koristile društvene mreže ne samo za najavu i izvještaje sa predizbornih skupova, već i za prenošenje uživo. U tome prednjače SNSD, SDA, PDA i Ujedinjena Srpska. Većina političkih partija svoje skupove, tribine, konvencije opisivala je kao „pobjedničke“, „veličanstvene“, a „veličanstven“ i „spektakularan“ je bio aplauz za predsjednike tih stranaka po ulasku u salu, dvoranu ili dolasku na trg.

Kad je riječ o skupovima Ujedinjene Srpske i DNS-a, njima su kao gosti na skupovima bili zvaničnici SNSD-a. Tako je na skupu Ujedinjene Srpske u Prijedoru bio Nebojša Radmanović, nosilac liste SNSD-a za poslanika u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, a Milorad Dodik i Željka Cvijanović prisustvovali su predizbornom skupu DNS-a 03. oktobra u Banjaluci i obratili se prisutnima.

Na osnovu podataka iz finansijskih izvještaja koje su posmatrane političke partije dostavile CIK-u BiH, u tabeli 1 su predstavljeni ukupni troškovi održavanja predizbornih skupova koje su ove stranke uložile, broj zabilježenih skupova, te prosječna cijena jednog predizbornog skupa. Prosječna cijena skupa je bila 2551,12 KM. Na osnovu prikupljenih podataka, utvrđeno je da je SNSD tokom izborne kampanje za Opšte izbore 2018. godine održao najveći broj skupova (117), zatim DNS (99), te SDS (69), s tim što su se kandidati SDS uglavnom predstavljali na skupovima zajedno sa kandidatima ostalih članica Saveza za pobjedu, uključujući i PDP (16 samostalnih skupova). Uprkos najvećem broju skupova, ove stranke nisu najviše sredstava uložile na predizborne skupove. Političke partije koje su imale najveću prosječnu cijenu skupa su HDZ BiH koji je po skupu prosječno izdavao 5.634,87 KM, zatim SDA sa prosječnim izdvajanjem 4.356,26 KM po skupu, i SBB BiH sa 3.646,94 KM. Na osnovu ove analize, vidljive su nelogičnosti u cijenama koje su političke partije prijavljivale za skupove. Tako je DNS uložio 31.484,26 na skoro duplo više skupova (99) od SDA (50), koji je na skupove ukupno izdvojio 217.813,10 KM. Ogromna razlika u cijeni skupova je vidljiva i na primjeru poređenja HDZ BiH i Ujedinjene Srpske, s obzirom na to da je HDZ BiH za 35 skupova izdvojio 197.220,62 KM, a Ujedinjena Srpska za isti broj skupova 17.409,98 KM.²⁹

²⁹ TI BiH, Monitoring predizbornih skupova 2018. godine.

POLITIČKA STRANKA	BROJ ZABILJEŽENIH SKUPOVA	PRIJAVLJENI TROŠKOVI ODRŽAVANJA SKUPOVA	PROSJEK TROŠKOVA PO ODRŽANOM SKUPU
SNSD	117	84.607,20	723,14
DNS	99	31.484,26	318,02
SDS	69	157.207,04	2.278,36
SBB BiH	59	215.169,52	3.646,94
SDA	50	217.813,10	4.356,26
SDP	48	134.187,67	2.795,58
HDZ BiH	35	197.220,62	5.634,87
UJEDINJENA SRPSKA	35	17.409,98	497,43
PDA	31	89.288,77	2.880,28
PDP	16	38.085,90	2.380,37
UKUPNO	559	1.182.474,06	2551,12

Nalazi monitoringa pokazuju da je važno ukazati na nedostatke zakonskog okvira i potrebu da se sredstva stranačkog promovisanja tokom predizborne kampanje dodatno regulišu, kako bi se osiguralo poštovanje javnog interesa i spriječila zloupotreba javnih resursa. Takođe, važno je osigurati transparentnost svih podataka o predizbornim kampanjama kako bi se ostvario uvid u predizborne aktivnosti, te troškove istih, kao i stvarne motive političkih subjekata.

KORIŠĆENJE JAVNIH FUNKCIJA U SVRHU IZBORNE KAMPANJE

Pojam upotrebe javne funkcije u predizborne svrhe zakonski u BiH i dalje nije precizno regulisan. Nosioci javnih funkcija koji su se kandidovali na Opštim izborima 2018. godine su koristili javne funkcije koje obavljaju u svrhu lične ili stranačke promocije i tokom ove predizborne kampanje. TI BiH je upozorio kako su se partijske funkcije u potpunosti „stopile“ sa javnim funkcijama tokom predizborne kampanje za Opšte izbore 2018. godine.³⁰ Upravo je zbog „stapanja“ kandidatske uloge sa javnim funkcijama koje kandidati obavljaju, došlo do neravnopravnosti između političkih subjekata iz vladajućih i opozicionih stranaka. Prema podacima ODIHR-a, vlasti su stavljale u povlašćeni položaj kandidate koji su bili na funkcijama prilikom dodjele prostora za kampanju, dok su vladajuće stranke vršile pritisak na glasače.

Intenzivirale su se posjete školama, bolnicama, fabrikama, kao i svečana otvaranja javnih objekata, javna distribucija zakonom stečenih prava budžetskih korisnika u svrhu promovisanja pojedinih kandidata.³¹ Ovo je imalo za posljedicu povećano promotivno izvještavanje o funkcionerima u gledanijim informativnim emisijama, a ne u izbornim hronikama, na šta je TI BiH takođe upozorio. Međunarodna posmatračka misija ODIHR-a se u svom Završnom izvještaju osvrnula na činjenicu da su mnogi politički subjekti izbornu kampanju započeli prije njenog zvaničnog početka 7. septembra ili su prekršili predizbornu šutnju time što su vodili promotivnu kampanju na Internet portalima, društvenim mrežama i slanjem SMS poruka glasačima zbog čega je CIK BiH zaprimio 24 prijave.³²

Javna pojavljivanja funkcionera su se znatno povećala u predizbornoj kampanji u odnosu na isti period prethodne godine. Prema monitoringu TI BiH-a, članovi Vlade Republike Srpske imali su 65% više pojavljivanja u javnosti nego u istom periodu prošle godine, a na 91 od 125 javnih događaja pojavljivalo se šest članova Vlade koji su bili kandidati na izborima (od ukupno šesnaest). Slična je situacija i kada je u pitanju Vlada FBiH budući da su na svim

javnim događajima dominirali ministri koji su se kandidovali na proteklom izborima. Samo je ministar raseljenih osoba i izbjeglica Edin Ramić tokom kampanje 5 puta otvorio neku od dionica puta, položio je jedan kamen temeljac, podijelio 80 ugovora za povratnike radi obavljanja pripravničkog staža, u više navrata obilazio je povratnička mjesta u funkciji ministra i to većinom u izbornoj jedinici 7 gdje je bio kandidat za narodnog poslanika u NSRS i redovno u tim mjestima održavao stranačke skupove. Imajući u vidu ove i slične primjere, dobija se utisak da je promocija kandidata koji su već bili na funkcionerskim pozicijama bila jedina svrha ovakvih političkih skupova.

Tako je predsjednik SNSD-a, tadašnji predsjednik Republike Srpske i kandidat za člana Predsjedništva BiH Milorad Dodik, osam puta položio kamen temeljac tokom mjesec dana monitoringa predizborne kampanje, prisustvovao osveštanju tri hrama, jednog spomen obilježija i ustoličenju dvojice vladika, otvorio je jedno vještačko jezero, most, dvije fabrike, dio osnovne škole, dio bolnice, dionicu puta, a bio je i na predstavljanju jednog novog helikoptera. U sklopu predizbornih skupova, tadašnja premijerka Republike Srpske, Željka Cvijanović, i predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik su održali i sastanke sa opštinskim rukovodstvima, te posjetili škole. Kandidat SNSD-a za člana Predsjedništva BiH Milorad Dodik je, kao i ranije, iskoristio veze sa Ruskom federacijom, te je ispratio trku Formule 1 sa ruskim predsjednikom Vladimirom Putinom, a prije toga je u Banjaluci ugostio ministra inostranih poslova Ruske Federacije Sergeja Lavrova, sve u jeku predizborne kampanje.

Zanimljivo je spomenuti i događaj otvaranja HE „Bočac 2“ od 04. oktobra. Ovom događaju su pristvovali predsjednik RS i nekoliko ministara koji su istakli da ova vlast iza sebe ostavlja mnogo realizovanih projekata, a događaj je organizovan putem javnih nabavki i koštao je oko 145.000,00 KM za račun javnog preduzeća „HE na Vrbasu“ a.d. Mrkonjić Grad, dok je cjelokupan događaj je prenosila RTRS.

Član Predsjedništva BiH Dragan Čović 14 puta je bio u različitim posjetama koje su pratili paralelni skupovi HDZ-a BiH, svečano je otvorio dionicu puta, dječiji vrtić, objekat Službe za psihofiziološke i govorne poteškoće, položio je jedan kamen temeljac, bio pokrovitelj jedne donatorske večere, imao 7 sastanaka, a posjetio je i 13 različitih manifestacija. Da su se ovakvi javni događaji koristili isključivo u svrhu promovisanja političkih kandidata svjedoči ponovno otvorenje Doma zdravlja Bratunac kada je Željka Cvijanović

25. septembra u društvu načelnika Bratunca Nedeljka Mladenovića i direktora tamošnjeg Doma zdravlja Miljana Vujića svečano otvorila ovu ustanovu, iako je ministar zdravlja sa ista dva aktera tu istu ustanovu svečano otvorio 24. novembra 2017. godine. Neki događaji i posjete funkcionera, nisu imali drugu svrhu pored stranačke promocije. U prilog tome govori posjeta zamjenika premijera Federacije BiH Veska Drljače, federalne ministricе okoliša i turizma, Edite Đapo i ministricе za rad Kantona Sarajevo Amele Dautbegović Narodnoj kuhinji Stari Grad prilikom čega je Narodnoj kuhinji donirano 30.000,00 KM. Iako je suština ove posjete bila isključivo lična promocije ovo troje funkcionera i kandidata na Opštim izborima 2018. godine, posjeta je promovisana i na web stranici Federalnog ministarstva rada i socijalne politike.³³

Ovo su samo neki od mnogobrojnih događaja na kojima su se distribucija i ulaganje javnih sredstava koristili u svrhu političkog i stranačkog promovisanja tokom predizborne kampanje. Na osnovu analiziranog, vidljivo je da je teško razgraničiti javna pojavljivanja funkcionera u sklopu njihovih dužnosti, predizbornih aktivnosti njihovih političkih partija s obzirom na to da su javna pojavljivanja bila praćena političkim govorima, predizbornim obećanjima, promocijom stranačkih kandidata. Zbog nedostatka regulisanja navedenih oblasti, lakše dolazi do zloupotreba funkcionerskih dužnosti, što se ujedno odražava i na medijsko izvještavanje o navedenim događajima tokom predizborne kampanje.

³³ http://fmrsp.gov.ba/s/index.php?option=com_content&task=view&id=794&Itemid=1

³⁰ <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-election-campaign/bosnias-election-campaign-plagued-by-abuses-hate-speech-monitor-idUSKCN1ME256> od dana 04.10.2018. godine.

³¹ <http://transparentno.ba/javnenabavke/2018/09/24/od-otvaranja-rado-va-objekata-dodjele-pomoci-do-direktne-zloupotrebe-javnih-sredstava-za-stranacku-kampanju/>

³² OSCE Ured za demokratske institucije i ljudska prava, „BiH: Opći izbori 2018. godine - ODIHR Izborna posmatračka misija Završni izvještaj“ (Januar, 2019)

PRIJAVE TI BIH - JAVNA FUNKCIJA I NJENA UPOTREBA U TOKU IZBORNE KAMPANJE U SVRHU PROMOCIJE KANDIDATA

Pored toga što su mnogobrojni nosioci javnih funkcija koristili svoje pozicije za vlastitu ili promociju političke partije tokom predizborne kampanje, neki od njih su počinili ozbiljne povrede Izbornog zakona BiH i Zakona o finansiranju političkih partija u BiH zbog zloupotrebe javnih funkcija koje su obavljali. TI BiH je tokom monitoringa predizborne kampanje ukazao na ovakve primjere CIK-u BiH i prijavio političke subjekte.

TI BiH se obratio CIK-u BiH povodom bilborda pod nazivom „Svi pod jedan krov“ putem kojeg se promoviralo otvaranje Sjevernog krila UKC-a, a koje je bilo zakazano za 22.09.2018. godine, odnosno tokom izborne kampanje. Na bilbordima su se, pored generalnog direktora UKC Republike Srpske Vlade Đajića, koji je bio kandidat SNSD-a za narodnog poslanika u NSRS-u, nalazili i Dragan Bogdanić, kandidat SNSD-a za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Željka Cvijanović, kandidatkinja SNSD-a za Predsjednika Republike Srpske Milorad Dodik, kandidat SNSD-a za člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine.³⁴ U ovom slučaju, bila je očigledna povreda člana 16.3 Izbornog zakona BiH koji nalaže da nijedan politički subjekt ne može imati povlašćen položaj, uključujući i funkcionere na vlasti, i da informisanje o redovnim aktivnostima funkcionera na vlasti nije dozvoljeno u svrhu promocije ponovne kandidature funkcionera.³⁵ U svom obraćanju javnosti prilikom otvorenja Sjevernog krila UKC-a, Milorad Dodik se osvrnuo na optužbe o zloupotrebi kampanje, „Da, zloupotrebjavamo za izbornu kampanju, dođite vi da ovo otvorite.“

Ovo nije bio jedini slučaj ozbiljne upotrebe predizborne kampanje od stranke predsjednika Republike Srpske i kandidata za Predsjedništvo BiH, Milorada Dodika. Tako je TI BiH podnio prijavu CIK-u BiH 26.09.2018. godine zbog kršenja Izbornog zakona BiH od strane Milorada Dodika u dva navrata. Dana 18.09.2018. godine tokom političkog skupa u Ugljeviku, osvrćući se na rad Željke Cvijanović u povećanjem penzija u Republici Srpskoj, Dodik se obratio penzionerima i izjavio: ...*“dobiće ovih dana jednokratnu pomoć da dođu na izbore i glasaju za nas. Ako slučajno ne glasate, mi ćemo osmoga vratiti (misli se na osmi oktobar, dan nakon izbora). Nema sve, ko neće da glasa za nas, nek ne uzima povišicu.”*³⁶ Ovo nije bio jedini zabilježen slučaj obećanja novčanih nagrada i prijetnji glasačkom tijelu koje je uputio Milorad Dodik. Dana 22.09.2018. godine

tokom političkog skupa u Sportskoj dvorani u Gackom, Dodik je izjavio: *„Slušajte dobro šta ja govorim, nemoj ko slučajno da je zaposlen u Gacku da glasa za Govedaricu i SDS, izbacimo ga s posla. A vas molim, koga vi vidite da glasa, a radi, samo mi javite, ja ću ga izbaciti, ne treba vama. Direktore (obraća se Miši Šešliji, direktoru RITE Gacko), nemoj mi biti tako ozbiljan, ja ti otvoreno kažem, neću da ih gledam tamo.“*³⁷ Obrćajući se glasačkom tijelu na ovaj način, Dodik je izvršio uticaj na glasače, prvo obećavajući im novčane nagrade, a potom upućujući im ozbiljne prijetnje o gubitku radnog mjesta u slučaju glasanja za kandidate ispred druge stranke, konkretno SDS. Na ovaj način, ugrožena je slobodna volja glasača, koja je zaštićena ustavnim pravom na slobodne izbore, ali i tačkom 4. člana 7.3. Izbornog zakona BiH koja zabranjuje kandidatima da obećavaju novčane nagrade ili upućuju prijetnje glasačima.³⁸

TI BiH je zaprimio prijave/informacije od više građana, bivših pacijenata doktora Vlade Đajića, da grupa nepoznatih lica, koja se predstavlja kao prijatelji Vlade Đajića poziva na izlazak na izbore i predlaže glasanje za kandidata Vladu Đajića koji se kandidovao ispred SNSD-a za mandat u Narodnoj skupštini Republike Srpske. Kako postoje osnovi sumnje da su neovlašćeno korišćeni lični podaci iz postojećih baza/zbirki ličnih podataka pacijenata, bez saglasnosti građana ili nosioca podataka, te da se s njima dalje koristilo u svrhu izborne promocije, TI BiH je dostavio je krivičnu prijavu za „Neovlašćeno korišćenje ličnih podataka“ Okružnom javnom tužilaštvu u Banjaluci.

Okružno javno tužilaštvo u Banjaluci u ovom predmetu još uvijek nije donijelo odluku, dok su Tužilaštvo BiH i okružna javna tužilaštva u Banjoj Luci i Bijeljini donijeli odluke o nesprovođenju istrage protiv Milorada Dodika u rekordno kratkom roku (Okružno javno tužilaštvo Banja Luka u roku

³⁴ TI BiH, Informacija CIK-u BiH br: 02-04 (3891) od dana 20.09.2018. godine.

³⁵ Izborni zakon BiH, čl. 16.3.

³⁶ TI BiH, Informacija CIK-u BiH br: 02-04 (3920) od dana 26.09.2018. godine.

³⁷ Ibid.

³⁸ Izborni zakon BiH, čl. 7.3.(4).

20 dana)³⁹, što je krajnje neobično, ako se uzme u obzir dužina rješavanja po prijavama u drugim predmetima (oko dvije godine). TI BiH je izjavio pritužbe u oba slučaja, koje su zatim odbijene, te je podnio i apelaciju Ustavnom sudu BiH protiv Rješenja Okružnog javnog tužilaštva u Banjaluci, a koja je odbačena kao nedopuštena. Ustavni sud BiH je zauzeo stav da se ne može u meritumu odlučivati o apelacijama u vezi sa pravom na zaštitu pravičnog suđenja i suđenja u razumnom roku kada se ova prava razmatraju sa aspekta oštećenih lica i osnovanosti njihove krivične optužbe. Okružno javno tužilaštvo u Trebinju još nije donijelo odluku.

TI BiH je takođe uputio prijavu CIK-u BiH protiv Milenka Savanovića, kandidata ispred Socijalističke Partije (SP) za narodnog poslanika u NSRS čije su predizborne reklame bile u prostorijama javnog preduzeća Pošte Republike Srpske. Na ovaj način je učinjena povreda tačke 3, člana 7.2 Izbornog zakona BiH koji propisuje da je zabranjeno postavljanje promotivnih materijala predizborne kampanje unutar zgrada ili na zgradama javnih preduzeća.⁴⁰

Kada je riječ o ishodu prijave upućenih CIK-u BiH, za sada je stigao samo odgovor povodom prijave TI BiH zbog izjava Milorada Dodika sa javnih skupova održanih u Ugljeviku i Gackom. CIK BiH prigovor je proslijedio na postupanje OIK Gacko, a OIK Gacko je prigovor odbacio kao neblagovremen, zbog čega je TI BiH uputio žalbu CIK-u BiH. CIK BiH donio je Odluku kojom se ukida odluka OIK Gacko, te se predmet vraća na ponovni postupak. U svojoj novoj odluci OIK Gacko je odbacio prigovor jer nije podnesen od strane ovlašćenog lica.

Smatrajući da je OIK Gacko pogrešno i nepotpuno utvrdilo činjenično stanje i pogrešno primijenilo materijalno pravo na konkretan slučaj, TI BiH je uputio žalbu CIK-u, koja je odbijena kao neosnovana. TI BiH je, smatrajući da su ovakvim postupanjem OIK Gacko i CIK BiH dovele u pitanje zaštitu izbornog prava koje su dužne da osiguraju u smislu člana 6.1. Izbornog zakona BiH, te omogućile kršenje odredbi Izbornog zakona od strane Milorada Dodika bez ikakvog argumentovanog obrazloženja, uputio žalbu apelacionom vijeću Suda BiH koje je donio rješenje po kojoj se žalba odbija.

Premijer Federacije Bosne i Hercegovine proslijedio je dana 02.10.2018. godine pismo koje je stiglo na adrese svih penzionera u FBiH, a u kojem se zahvalio penzionerima u ovom entitetu na ukazanom povjerenju, naveo šta je zatečeno i urađeno za vrijeme mandata, te pozvao da budu uz one koji rade za njih i opštu dobrobit države i društva. TI BiH je pozivajući se na Zakon o slobodni pristupa informacijama

FBiH zatražio informacije o vrijednosti poštanskih pošiljki prosljeđenih na adrese penzionera FBiH, izvor finansiranja poštanskih pošiljki, te izvor i osnov po kojem je premijer FBiH dobio lične podatke penzionera. Zbog nepravilne primjene Zakona o slobodnom pristupu informacijama pokrenut je upravni spor.

³⁹ <https://ti-bih.org/okruzno-javno-tuzilastvo-banjaluka-nece-sprovoditi-istragu-protiv-dodika/>

⁴⁰ Izborni zakon BiH, čl. 7.2.(3).

ZAKLJUČCI

Monitoring izborne kampanje za opšte izbore 2018 pokazao je značajan pad troškova oglašavanja putem tradicionalnih medija, zbog sve dominantnijeg oglašavanja stranaka i kandidata putem novih medija. Kao najdominantniji vid oglašavanja u kampanji bili su društveni i online mediji, a za koje je bilo nemoguće utvrditi utrošene iznose oglašavanja.

Takođe, TI BIH monitoring nije uključivao troškove vanjskog oglašavanja, bilborda, plakata i letaka, za koje, prema procjenama tokom ranijih kampanja, stranke utroše i do 4 miliona KM.

Provjera validnosti podataka o troškovima predizbornih skupova je takođe otežana usljed specifičnosti troškova koje obuhvataju, kao što su hrana i piće, prevoz, logistika, i sl., dok s druge strane finansijski izvještaji pružaju veoma malo informacija. Takođe, kada je riječ o broju prisutnih na političkim skupovima, političke stranke rijetko navode broj prisutnih glasača, a i kada to čine, navode velike i neodređene brojke. Tako su stranke navodile prisustvo desetina hiljada, nekoliko hiljada ljudi, i navodili kako su prostorije (dvorane i sale) za održavanje skupova bile ispunjene do zadnjeg mjesta.

Upotreba javnog prostora u svrhu stranačkog promovisanja se pokazala sveprisutnom kroz izbornu kampanju, te su politički subjekti su održavali skupove na javnim prostorima obrazovnog, kulturnog, sportskog ili sličnog karaktera. Pored mjesta održavanja političkih skupova, mnogi javni događaji iskorišćeni su u svrhu političke i stranačke promocije, te tako pokazali još jedan vid upotrebe javnih funkcija.

Razmatran je odnos vodećih elektronskih medija u situacijama kada se nosioci javnih funkcija koriste svojim redovnim aktivnostima u svrhu predizbornog stranačkog promovisanja, a podaci i u toku ove kampanje pokazali su enormno povećanje aktivnosti funkcionera u predizbornoj kampanji, koje je iskorišćeno za promociju političkih stranaka i kandidata.

TI BIH je pisao o korišćenju interventnih sredstava, gdje je zabilježeno da su samo za mjesec dana izborne kampanje objavljena odobrenja sredstava iz budžetske rezerve budžeta Bosne i Hercegovine od preko devedeset hiljada maraka vjerskim zajednicama, raznim udruženjima i humanitarnim organizacijama, što je duplo više nego u istom periodu prošle godine. Takođe, ukupna vrijednost javnih nabavki uvećana je za 40,05% u izbornoj 2018, u odnosu na prethodnu neizbornu godinu.⁴¹

Rezultati monitoringa upućuju da, zbog nedostataka u

regulisanju izbornog promovisanja, upotreba javnih resursa u svrhu političkog i stranačkog promovisanja postaje dopustiva. Uvažavanje javnog interesa, kao i tokom prethodne izborne kampanje, i ovaj put je ostavljeno medijima i propisima koji su više upućujućeg karaktera.

S obzirom na to da je monitoring ukazao na mnogobrojne primjere korišćenja javnih resursa u svrhe koje zakonski okvir ne reguliše, TI BIH još jednom ukazuje na neophodnu sveobuhvatnu izmjenu zakonskog okvira.

⁴¹ Godišnji izvještaj Agencije za javne nabavke BiH o dodijeljenim ugovorima u postupcima javnih nabavki u 2018. godini

© Transparency International Bosna i Hercegovina

BANJA LUKA
Gajeva 2
78000 Banja Luka

SARAJEVO
Mula Mustafe Bašeskije 9/1
71000 Sarajevo

www.ti-bih.org

